

Dikasterium pro laiky, rodinu a život

Katechumenátní programy pro manželský život

Pastorační směrnice pro místní církve

Předmluva Svatého otce Františka

„Křesťanská zvěst o rodině je vpravdě radostným poselstvím.“¹ Toto prohlášení z *relatio finalis* biskupské synody o rodině otevírá apoštolskou exhortaci *Amoris laetitia* plným právem. Církev je totiž v každé době povolána k tomu, aby zejména mladým lidem nově hlásala krásu a hojnost milosti, jež jsou obsaženy ve svátosti manželství a v rodinném životě, který z ní vyplývá. Pět let po jejím vydání měl „Rok *Amoris laetitia*“ znovu postavit rodinu do centra pozornosti, vybídnout k reflexi nad tématy apoštolské exhortace a povzbudit celou církev k radostnému nasazení pro evangelizaci rodin a s rodinami.

Jedním z plodů tohoto mimořádného roku jsou „Katechumenátní programy pro manželský život“, které nyní s potěšením nabízím pastýřům, manželům a všem, kdo pracují v pastoraci rodin. Jedná se o pastorační nástroj, který připravilo *Dikasterium pro laiky, rodinu a život* na základě mnou opakovaně vyslovené výzvy, a to „potřeby ‚nového katechumenátu‘ při přípravě na manželství“; je totiž „naléhavě nutné konkrétně realizovat to, co již bylo navrženo ve *Familiaris consortio* (č. 66), tedy že stejně jako je katechumenát součástí svátostného procesu křtu dospělých, měla by se i příprava na manželství stát nedílnou součástí celého svátostného postupu uzavírání manželství jako prevence proti množícím se neplatným nebo nesourodým sňatkům“.²

Z toho jednoznačně vyplynula vážná obava, že kvůli příliš povrchní přípravě hrozí reálné riziko, že páry uzavřou manželství, které bude neplatné nebo bude mít slabé základy, v krátké době se „sesype“ a nevydrží ani první nevyhnutelné krize. Tato selhání s sebou přinášejí velká utrpení a zanechávají v lidech hluboké rány. Dochází u nich k rozčarování, zahořknutí a v nejbolestnějších případech dokonce k tomu, že přestanou věřit v povolání k lásce, které do srdce člověka vepsal sám Bůh. Proto existuje zvláštní povinnost zodpovědně doprovázet ty, kdo vyjadřují úmysl uzavřít manželství, aby byli uchráněni traumat rozchodu a nikdy neztratili víru v lásku.

Je tu však také cit pro spravedlnost, který by nás měl motivovat. Církev je matka a matka nedělá mezi dětmi rozdíly. Nejedná s nimi odlišně, ale všem věnuje stejnou péči, stejnou pozornost a stejný čas. Věnovat čas je znakem lásky; pokud někomu čas nevěnujeme, znamená to, že ho nemáme rádi. Na to si častokrát vzpomenu, když pomyslím na skutečnost, že církev věnuje hodně času, a sice několik let, přípravě kandidátů kněžství nebo řeholního života, ale těm, kteří se připravují na manželství, věnuje času málo, jen několik týdnů. Stejně jako kněží a zasvěcené osoby jsou i manželé dětmi matky církve, a tak velký rozdíl v přístupu k nim není správný. Manželské páry tvoří naprostou většinu věřících a často jsou oporou farností, dobrovolnických skupin, sdružení a hnutí. Jsou skutečnými „strážci života“, a to nejen proto, že přivádějí na svět děti, vychovávají a doprovázejí je v jejich růstu, ale také proto, že se starají o seniory v rodině, věnují se službě osobám s postižením a často čelí i nejrůznějším formám chudoby. Z rodin pocházejí povolání ke kněžství a zasvěcenému životu; rodiny tvoří předivo společnosti a „zaceľují její rány“ trpělivostí a každodenními obětmi. Je proto věcí spravedlnosti, aby matka církev věnovala čas a energii přípravě těch, které Pán povolává k tak velkému poslání, jaké má rodina.

Aby se tato naléhavá potřeba konkretizovala, „doporučil jsem zavést skutečný katechumenát budoucích novomanželů, který by zahrnoval všechny etapy svátostné cesty: dobu přípravy na manželství, jeho slavení i roky bezprostředně následující“.³ Právě to navrhuje dokument, který zde představuji, a jsem za něj vděčný. Je rozčleněn do tří etap: příprava na manželství (vzdálená, blízká a bezprostřední); slavení svatby; doprovázení během prvních let manželského života. Jak uvidíte, jedná se o to, abychom společně s páry ušli

¹ František, apoštol. exhort. *Amoris laetitia*, č. 1, Paulínky, Praha 2016.

² František, *Promluva k Římské rotě*, 21. ledna 2017.

³ František, *Promluva k účastníkům kurzu o manželském procesu*, 25. února 2017.

důležitý úsek jejich životní cesty, a to i po svatbě, zejména ve chvílích, kdy procházejí krizemi a chvílemi sklíčenosti. Tak se budeme snažit být věrní církvi, která je matkou, učitelkou i společnicí na cestách a je vždy po našem boku.

Vroucně si přeji, aby na tento první dokument co nejdříve navázal další, v němž budou uvedeny konkrétní pastorační postupy a možné cesty doprovázení, jež budou věnované speciálně těm párům, které zažily rozpad manželství a žijí v novém svazku nebo jsou znovu civilně oddány. Církev totiž chce být těmto párům nablízku a také s nimi kráčet po *via caritatis*,⁴ aby se necítily opuštěné a mohly v jednotlivých společenstvích nacházet dostupná a bratrská místa přijetí, pomoci při rozlišování a spoluúčasti.

Tento první dokument, který se nyní nabízí, je darem i úkolem. Darem, protože dává všem k dispozici bohatý a podnětný materiál, jenž je plodem reflexe a pastoračních zkušeností již realizovaných v různých diecézích či eparchiích po celém světě. A je to také úkol, protože zde nejsou žádné „kouzelné formule“, které by fungovaly automaticky. Jde o šaty, jež je třeba „ušít na míru“ lidem, kteří je budou nosit. Jedná se totiž o pokyny, které je třeba převzít, přizpůsobit a uvést do praxe v konkrétních sociálních, kulturních a církevních situacích, v nichž se rozvíjí život každé místní církve. Vyzývám proto církevní pastýře a jejich spolupracovníky k učenlivosti, horlivosti a tvořivosti, aby toto důležité a nezbytné dílo formace, hlásání a doprovázení rodin, o které nás Duch Svátý v této době žádá, bylo co možná nejúčinnější.

„Neopomenul jsem nic z toho, co by vám bylo k užitku, ale hlásal jsem vám to a učil vás tomu“ (Sk 20,20). Vyzývám všechny, kdo pracují v pastorační rodině, aby si vzali za svá tato slova apoštola Pavla a nenechali se odradit tváří v tvář úkolu, který se může zdát být obtížný, náročný, nebo dokonce nad jejich síly. Odvahu! Udělejme první kroky! Zahajme procesy pastorační obnovy! Dejme svou mysl a srdce do služeb budoucích rodin a já vás ujišťuji, že nás Pán bude podporovat, dá nám moudrost a sílu, způsobí, že v každém z nás poroste nadšení, a především nám dá zakusit „sladkou a útěšnou radost z evangelizace“⁵ při hlásání evangelia rodině novým generacím.

František

⁴ Srov. *Amoris laetitia*, č. 306.

⁵ František, apoštol. exhort. *Evangelii gaudium*, č. 9, Paulínky, Praha 2014.

Úvod

„Manželský katechumenát“ podle návrhu Svatého otce Františka

1. Svatý otec František při několika příležitostech v církevním prostředí vyjádřil starost o lepší a důkladnější přípravu mladých párů na církevní manželství a zdůraznil potřebu poměrně rozsáhlého programu, inspirovaného křestním katechumenátem, který by jim umožnil vědoměji prožívat svátost manželství a vycházel by ze zkušenosti víry a setkání s Ježíšem.⁶

2. Předkládaný dokument, který navazuje na to, co již bylo na stejné téma uvedeno v dokumentu někdejší Papežské rady pro rodinu,⁷ má být odpovědí na tuto starost Svatého otce a pomůckou pro místní církve při promýšlení či přehodnocování jejich plánů přípravy na svátost manželství a doprovázení v prvních letech manželského života. Tyto „pastorační směrnice“ tedy nelze chápat jako strukturovaný a úplný „předmanželský kurz“, který by svou formou a obsahem již byl připraven k použití v běžné pastorační práci. Cílem je spíše předložit některé obecné zásady a konkrétní a komplexní pastorační návrh. Ty má pak každá místní církev vzít v úvahu při sestavování vlastního katechumenátního programu pro manželský život, a tak tvořivě reagovat na papežovu výzvu.⁸

3. Současná situace vyžaduje obnovené pastorační úsilí při zlepšování přípravy na svátost manželství v diecézích či eparchiích a farnostech na všech kontinentech. Stále se snižující počet lidí vstupujících do manželství obecně, ale také – a především – krátká doba trvání manželství, a to i svátostných, stejně jako problém platnosti uzavřených manželství představují naléhavou výzvu, která ohrožuje naplnění života a štěstí mnoha věřících laiků ve světě. Na počátku mnoha obtíží, které rodiny zažívají, je zjevná křehkost manželství, způsobená řadou faktorů, jako jsou: hédonistická mentalita, která deformuje krásu a hloubku lidské sexuality, sebestřednost, která ztěžuje přijetí závazků manželského života, nedostatečné chápání daru svátosti manželství, významu manželské lásky a toho, že je autentickým povoláním, tedy odpovědí muže a ženy, kteří se rozhodnou manželství uzavřít, na Boží volání atd. Starost pocítovaná matkou církví o tyto její děti, jež potřebují pomoc a vedení, ji musí vést k tomu, že bude investovat nové síly ve prospěch párů, „aby se zkušenost jejich lásky mohla stát svátostí a účinným znamením spásy“.⁹

⁶ „Rád bych znovu zdůraznil potřebu ‚nového katechumenátu‘ při přípravě na manželství jako pastorační volby pro celou církev. Přijmeme-li přání otců z poslední řádné synody, je naléhavě nutné konkrétně realizovat to, co již bylo navrženo ve *Familiaris consortio* (č. 66), tedy že stejně jako je katechumenát součástí svátostného procesu křtu dospělých, měla by se i příprava na manželství stát nedílnou součástí celého svátostného postupu uzavírání manželství jako prevence proti množícím se neplatným nebo nesourodým sňatkům“ (František, *Promluva u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské rotý*, 21. ledna 2017; srov. také *Promluva u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské rotý*, 29. ledna 2018; *Amoris laetitia*, č. 205–211).

⁷ Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, 13. května 1996.

⁸ „Bude pak úkolem jednotlivých společenství, aby vypracovala praktičtější a účinné návrhy, které budou v souladu s naukou církve a budou brát ohled na místní potřeby a požadavky“ (*Amoris laetitia*, č. 199).

⁹ František, *Promluva u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské rotý*, 21. ledna 2017.

I. Obecná doporučení

Proč právě katechumenát?

4. Myšlenka vytvoření *katechumenátních programů [itinerari catecumenali] pro manželství* není v církevní reflexi nová.¹⁰ Po dvou synodách o rodině v letech 2014 a 2015 ji papež František několikrát navrhl ve svém řádném magisteriu a postupně se zformovala i v jeho pastoračních úvahách, které vytyčují linie obnovených cest při doprovázení k manželství.¹¹

5. V prvotní církvi – podle společného přesvědčení Otců – musela slavení svátosti předcházet jasná křesťanská životní orientace. „Nejprve se člověk musí stát učedníkem Páně a teprve potom může být připuštěn ke křtu,“ uvádí svatý Basil.¹² Jasnými znaky nové životní orientace byla víra a obrácení. Starověký katechumenát byl dobou, kdy se formovali kandidáti křtu tím, že byla posilována jejich víra a byli povzbuzováni k obrácení. Víra otvírala srdce i mysl Bohu a spásnému dílu Ježíše Krista a obrácení směřovalo k nápravě chování, návyků a způsobů života neslučitelných s novou křesťanskou existencí, kterou se katechumeni chystali přijmout.

Podobně jako tomu bylo v rané církvi v případě křtu, i dnes by při přípravě na uzavření manželství mohla být velmi užitečná formace ve víře a doprovázení při osvojování si křesťanského životního stylu, která by byla určena konkrétně snoubeneckým pářům.¹³ Katechumenát totiž může v každé době inspirovat nové cesty obnovy víry, protože nabízí styl doprovázení – pedagogický, postupný, ritualizovaný –, který si vždy zachovává svou účinnost. Manželský katechumenát konkrétně nemá být pouhou katechezí ani předáváním nauky. Jeho cílem je, aby mezi manžely rozezněl tajemství svátostné milosti, která jim na základě svátosti náleží: aby s nimi a mezi nimi ožívala Kristova přítomnost.¹⁴ Proto je nezbytné, aby ti, kdo hodlají uzavřít manželství, překročili styl pouze intelektuální, teoretické a obecné přípravy (náboženskou gramotnost). Je třeba jít s nimi po cestě, která je dovede k setkání s Kristem nebo k prohloubení vztahu s ním a pomůže jim dospět k autentickému rozlišování jejich vlastního manželského povolání, a to jak u každého osobně, tak jako páru.¹⁵

¹⁰ Tento výraz se objevuje v různých studiích na toto téma, např. F. Coudreau, *Verkündigung und Glaube. Festgabe für F. X. Arnold*, Freiburg 1958 a B. Häring, *Sociologia della famiglia*, Řím 1962. Od 60. let 20. století jej navrhuje také některé biskupské konference v některých národních a regionálních dokumentech. Kromě toho apoštolská exhortace *Familiaris consortio*, vycházející z analogie s křestním katechumenátem, už vytyčuje etapy cesty přípravy na manželství: vzdálenou, blízkou, bezprostřední a následně doprovázení manželů (srov. č. 66).

¹¹ „Chtěl bych doporučit zavedení manželského katechumenátu, pojatého jako nepostradatelnou etapu cesty pro mladé lidi a páry, která by měla oživit jejich křesťanské uvědomění, podporované milostí dvou svátostí, křtu a manželství. Jak jsem už řekl při jiných příležitostech, katechumenát je sám o sobě jedinečný, protože je křestní, to znamená zakořeněný ve křtu, ale zároveň potřebuje mít v životě trvalý charakter, neboť milost svátosti manželství je trvalá“ (František, *Promluva u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské rotý*, 29. ledna 2018).

¹² Basil z Cesareje, *De baptismo* I,1.

¹³ „Je třeba [...], aby programy přípravy na svátost manželství byly stále účinnější, aby snoubenci rostli nejen po lidské stránce, ale především ve víře. Hlavním cílem těchto setkání je pomoci snoubencům dosáhnout postupného zapojení do Kristova tajemství, v církvi a s církvi. To zahrnuje postupné dozrávání ve víře prostřednictvím hlásání Božího slova, přilnutí ke Kristu a jeho velkorysého následování“ (František, *Promluva u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské rotý*, 21. ledna 2017).

¹⁴ „Bůh, který povolal manžele ‚k‘ manželství, volá je dále i ‚v‘ manželství“ (*Familiaris consortio*, č. 51).

¹⁵ „Není třeba je vyučít v celém katechismu ani je zahltit přílišným množstvím témat. Také v tomto případě totiž platí: ‚Nenasycuje a neuspokojuje duši, jestliže mnoho ví, nýbrž pocítuje-li a zakouší-li věci vnitřně.‘ Kvalita je důležitější než množství a je třeba – spolu s obnovením zvěstování *kérygmatu* – dát přednost těm obsahům, které jim spolu s přitažlivým a srdečným sdělením pomohou zavázat se k celoživotní cestě ‚s velkodušností a štědrostí‘“ (*Amoris laetitia*, č. 207).

Kdo má za tento úkol odpovědnost

6. Vypracování plánu katechumenátního typu přípravy na manželství a konkrétní doprovázení párů na této cestě je úkolem celého církevního společenství, společnou misí kněží, křesťanských manželů, řeholníků a pastoračních pracovníků, kteří musí spolupracovat mezi sebou a ve shodě se svým biskupem. Manželství není pouze záležitostí sociální, pro křesťany je skutečností „církevní“. Proto se jím celá církev jako Tělo Kristovo zaobírá a cítí potřebu dát se do služeb budoucích rodin.¹⁶

7. Páry připravující se na manželství i pastorační pracovníci, kteří je doprovázejí, by měli vycházet z přesvědčení, že uzavření manželství není konečným cílem; jedná se totiž o povolání, je to cesta ke svatosti, která zahrnuje celý život člověka.¹⁷ Věřící laici na základě své účasti na Kristově prorockém a královském kněžství kromě toho přijímají ve svátosti manželství také specifické církevní poslání, na něž je třeba je připravovat a doprovázet je při něm.¹⁸ Právě tak jako církev dbá na to, aby co nejlépe připravila kněze a řeholníky na život v jejich povolání a poslání, a věnuje jim dlouhá léta formace, stejně tak je povinností církve náležitě připravit laické věřící, kteří se cítí voláni k manželství, aby přijali toto povolání, vytrvali v něm po celý život a naplnili poslání, které je jim vlastní.¹⁹ Svátost svěcení, řeholní zasvěcení i svátost manželství si zaslouží stejnou péči, neboť Pán volá muže a ženy k jednomu či druhému povolání se stejnou intenzitou a láskou.

8. Pro účinné uskutečňování obnovené pastorační péče o manželský život je tedy nezbytné, aby jak doprovázející páry ve farnostech a rodinných hnutích, jak kněží, a to od své seminární formace, tak řeholníci a zasvěcené osoby byli náležitě vyškoleni a připraveni na vzájemné doplňování se a spoluodpovědnost v církvi.²⁰ Toto přirozené společenství v apoštolátu mezi manžely a zasvěcenými osobami je v životě církve přítomno od jejího počátku, jak ukazuje příklad Pavla, k němuž se při evangelizaci připojili Akvila a Priscilla.²¹ Dnes je však třeba ho znovu objevit a naplno žít ve farnostech a na diecézní úrovni, protože rozmanitost stylu a jazyka, pestrost životních zkušeností, různorodost charismat a duchovních darů, které jsou vlastní každému povolání a životnímu stavu, jsou při předávání víry mladým párům a při jejich uvádění do manželského života velkým obohacením.

9. Ti, kdo jsou zodpovědní za pastorační činnost – faráři, řeholníci, biskupové –, plní důležitý úkol animace a koordinace.²² Zejména kněží a faráři, kteří obvykle jako první přijímají žádosti mladých lidí o uzavření manželství v církvi, mají velkou zodpovědnost za to, aby páry přivítali, povzbudili a dobře je nasměrovali a od počátku jim přiblížili hluboký

¹⁶ „Je velkým přínosem pro křesťanská společenství, když podporují snoubence v růstu lásky. [...] Ti, kdo vstupují do manželství, jsou pro společenství křesťanů ‚vzácným zdrojem, protože svým upřímným úsilím o růst v lásce a vzájemným darováním se jeden druhému mohou přispívat k obnově přediva celého těla církve““ (*Amoris laetitia*, č. 207).

¹⁷ „[...] aby snoubenci nepovažovali svatbu za konec cesty, ale aby přijali manželství jako povolání, které je otevírá směrem vpřed, s pevným a realistickým rozhodnutím procházet společně všemi zkouškami a těžkostmi“ (*Amoris laetitia*, č. 211).

¹⁸ „[Manželé] jsou mocí svátosti pověřeni k pravému a vlastnímu poslání, že mají i v těch prostých, běžných věcech činit zjevnou lásku, kterou Kristus miluje svou církev a nadále za ni dává život“ (*Amoris laetitia*, č. 121).

¹⁹ „Tři nebo čtyři setkání ve farnosti nelze označit za ‚přípravu na manželství‘. Příprava musí být důkladná a to vyžaduje čas. Nejedná se o žádnou formalitu: je to svátost. Je třeba se na ni ale připravit opravdovým katechumenátem“ (František, *Katecheze o přikázáních*, 11/A: *Nesesmilníš*, 24. října 2018).

²⁰ Srov. *Amoris laetitia*, č. 203; *Katechismus katolické církve*, č. 1632.

²¹ Srov. Sk 18,1–3; 18,18–19; 18,26; Řím 16,3–5; 1 Kor 16,19.

²² „Tento katechumenát je svěřen především vám, farářům, nepostradatelným spolupracovníkům biskupů. Povzbuzuji vás, abyste ho realizovali navzdory obtížím, na které můžete narazit“ (František, *Promluva k účastníkům kurzu o manželském procesu*, 25. února 2017).

náboženský rozměr křesťanského manželství, který dalece převyšuje pouhý „civilní obřad“ nebo pouhou „zvyklost“.²³

10. Vedle kněží a řeholníků zde musí hrát hlavní roli manželské páry. Příprava na manželství je skutečným evangelizačním dílem²⁴ a věřící laici, zejména manželé, jsou stejně jako řeholníci a vysvěcení služebníci povoláni k účasti na evangelizačním poslání církve: jsou subjekty pastorače.²⁵ Na základě své specifické zkušenosti budou schopni konkretizovat cesty doprovázení před manželstvím a v jeho průběhu tím, že budou vystupovat jako svědkové a společníci manželských párů ve vztahu k mnoha aspektům manželského soužití (citovým, sexuálním, dialogickým, duchovním) i rodinného života (jako jsou úkoly spojené s ošetřováním a péčí, otevřenost vůči životu, vzájemné sebedarování, výchova dětí, podpora v každodenní práci, v těžkostech a v nemoci). Manželé, kteří se dají k dispozici pro tuto vzácnou službu doprovázení, z ní sami mají velký prospěch: společné plnění pastoračního úkolu a hlásání „evangelia manželství“ druhým je zdrojem hlubokého duchovního sjednocení a osobního i manželského obohacení. Je však třeba se vyhnout tomu, aby laici, a zejména manželé, při uskutečňování tohoto církevního poslání zaujali místo kněze a převzali role a funkce, které jim nepřísluší. Kněží a řeholníci zase mají dbát na to, aby se zapojení laiků neomezilo na roli pouhých přihlížejících, protože mají nárok na prostor skutečné spoluodpovědnosti. Kněží a řeholníci se proto mají snažit zaujmout postoj neustálého naslouchání a ověřování dalšího postupu společně s páry, které s nimi spolupracují a které prožívají rodinný rozměr na vlastní kůži. Mají se vyvarovat toho, aby byli jedinými aktéry, nebo naopak kladli na druhé přílišné nároky a delegovali nadměru úkolů, a tak by hrozilo riziko, že tím rodiny „umoří“.

Výzva k obnově pastorače manželského života

11. Proto se pastorační obnova, kterou si papež František přeje od začátku svého pontifikátu,²⁶ musí týkat také pastorače manželského života. V této oblasti lze cestu obnovy vytyčit na základě tří konkrétních „známek“: transverzality, synodality a kontinuity.

12. „Transverzalita“ znamená, že pastorační péče o manželský život se neomezuje na pouhá „setkání snoubenců“, ale „prochází napříč“ mnoha dalšími pastoračními oblastmi a je v nich vždy zohledněna. To zabraňuje jakémusi rozdělení pastorače na „neprodyšně uzavřené sektory“, což snižuje její účinnost. Pastorače dětí, pastorače mládeže a pastorače rodin naopak mají kráčet pospolu, v synergii. Musí si být navzájem vědomy svých postupů a pastoračních

²³ „Kněží a zejména faráři jsou prvními partnery při rozhovorech s mladými lidmi, kteří si přejí založit novou rodinu a uzavřít svátost manželství. Doprovázení vysvěceným služebníkem pomůže budoucím manželům pochopit, že manželství mezi mužem a ženou je znamením snubního svazku mezi Kristem a církví, a umožní jim uvědomit si hluboký význam kroku, který se chystají učinit“ (František, *Promluva k účastníkům diecézního formačního kurzu o manželství a rodině pořádaného tribunálem Římské rotý*, 27. září 2018).

²⁴ „Dnes více než kdy jindy se tato příprava jeví jako skutečná příležitost k evangelizaci dospělých a často i těch takzvaně vzdálených. Existuje totiž mnoho mladých lidí, pro které blížící se manželství představuje příležitost k novému setkání s vírou, již dlouho odsouvali na okraj života. Navíc se ocitají v jedinečném momentu, který se často vyznačuje také připraveností přehodnotit a změnit svou životní orientaci. Může to tedy být příznivá doba pro jejich nové setkání s osobou Ježíše Krista, s poselstvím evangelia a s učením církve“ (František, *Promluva u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské rotý*, 21. ledna 2017).

²⁵ „Svaté křesťanské páry [...] jsou dílem Ducha Svatého, který je vždy protagonistou misie, a jsou již přítomny v našich místních společenstvích. [...] Mysleme na pastorači v předmanželském a posvatebním katechumenátu: jsou to právě tyto páry, které ji musí vykonávat a posouvat vpřed“ (František, *Promluva k tribunálu Římské rotý na zahájení justičního roku*, 25. ledna 2020).

²⁶ „Misijně pojatá pastorače vyžaduje, abychom opustili pohodlné pastorační kritérium ‚vždycky to tak bylo‘. Vybízím všechny, aby při tomto úkolu odvážně a tvořivě promýšleli cíle, struktury, styl i evangelizační metody svých společenství. Vytyčování cílů bez odpovídajícího společného hledání prostředků k jejich dosažení je odsouzeno k tomu, že se stane pouhým fantazírováním“ (*Evangelii gaudium*, č. 33).

cílů, které si stanovují, aby umožnily lineární proces růstu a postupné prohlubování víry. Farář by měl v tomto ohledu hrát důležitou koordinační roli, kterou by měl sdílet s pastoračním týmem. Navíc by bylo velmi prospěšné, kdyby v těchto třech oblastech byla vždy přítomna *perspektiva povolání*, která cestu víry a lidského života vnitřně sjednocuje a dává jí soudržnost. I *sociální pastore* by měla být provázána s rodinnou pastorcí, protože adekvátní sociální pastore dnes nelze pochopit bez „naslouchání“ rodině, stejně jako nelze pochopit rodinu, aniž bychom vzali v úvahu, jak je ovlivněna dnešní sociální realitou.

13. „Synodalita“ označuje specifický *modus vivendi et operandi* církve. Církev je společenstvím a tuto skutečnost konkrétně uskutečňuje putováním po společné cestě, koordinací všech pastoračních oblastí a aktivní účastí všech svých členů na evangelizačním poslání.²⁷ V synodálním stylu je třeba prožívat i pastore manželského života, za kterou musí „převzít“ spoluzodpovědnost všichni v církvi. Má zahrnovat všechny oblasti pastore a v každé historické epoše udržovat krok na cestě, po níž společně kráčí církev, růst s ní, spolu s ní se aktualizovat a obnovovat.

14. „Kontinuita“ odkazuje na skutečnost, že pastorační péče o manželský život není „epizodická“, ale „dlouhodobá“, dokonce by se dalo říci „trvalá“. Díky tomu je možné sestavit pedagogické programy, které by v různých fázích růstu – jak lidského, tak i růstu víry – doprovázely děti a mladé lidi k postupnému objevování jejich povolání: ať už k manželství, ke kněžství nebo k řeholnímu životu. Je proto nutné začlenit otázku povolání k manželství do procesu uvedení do křesťanské víry již od dětství.²⁸

15. Ve světle toho, co bylo právě řečeno, je třeba vážně přehodnotit způsob, jakým církev doprovází lidský a duchovní růst věřících. V nemálo zemích totiž v běžném životě a provozu farností dochází k dlouhým obdobím „pastoračního zanedbávání“ určitých fází života jednotlivců a rodin, což bohužel způsobuje vzdalování se od společenství a často také od víry: vzpomeňme například na rodiče po katechezi ke křtu jejich dětí nebo na děti po prvním svatém přijímání. Právě proto, aby se tyto „pastorační mezery“ vyplnily, je vhodné uvažovat o specifických kurzech o povolání, které by sloužily jako pokračování základní katechetické formace, a dalších doprovodných programech, aby rodiče mohli sledovat duchovní růst svých dětí během dětství a dospívání a cítili podporu společenství, s nímž mohou sdílet své myšlenky a zkušenosti.²⁹

²⁷ Mezinárodní teologická komise, *Synodalita v životě a poslání církve*, 2. března 2018, 6.

²⁸ *Amoris laetitia*, č. 206.

²⁹ „Rodina a mladí lidé nemohou být v našich společenstvích dvě paralelní oblasti pastore, ale musejí kráčet ruku v ruce, protože mladí lidé jsou velmi často takoví, jaké je rodina vybavila v období dospívání. Tato perspektiva znovu zakládá jednotu pastore povolání, která je pozorná k vyjádření Ježíšovy tváře v jejích rozmanitých aspektech“ (František, *Promluva při setkání s věřícími během návštěvy Loreta*, 25. března 2019).

II. Konkrétní návrh

16. Papež František doporučil „zavést skutečný katechumenát budoucích novomanželů, který by zahrnoval všechny etapy svátostné cesty: dobu přípravy na manželství, jeho slavení i roky bezprostředně následující“.³⁰ Jak již bylo zmíněno, je úkolem každé diecéze či eparchie sestavit nebo znovu promyslet vlastní program přípravy na manželství, inspirovaný katechumenátem předcházejícím křtu. Bude to samozřejmě nutné uskutečnit s ohledem na možnosti a meze dané geografickým, kulturním a pastoračním kontextem a inspirovat se těmito směrnicemi pružně a tvůrčím způsobem.

Při vypracování tohoto projektu je třeba mít na paměti následující požadavky:

- aby trval dostatečně dlouho na to, aby umožnil párům skutečnou reflexi a zrání;
- aby do centra přípravy na manželství (ačkoli ta vychází z konkrétní zkušenosti lidské lásky) byly postaveny víra a setkání s Kristem;
- aby byl rozdělen do několika etap, které budou – pokud je to možné a vhodné – doprovázeny přechodovými rituály, jež se budou slavit v rámci komunity;
- aby zahrnoval všechny následující prvky (bez vyloučení některého z nich): formaci, reflexi, konfrontaci, dialog, liturgii, společenství, modlitbu, slavení.

Je však důležité zdůraznit, že i když diecéze či eparchie vypracuje vlastní program přípravy na manželství, nelze tento „pastorační nástroj“ jednoduše „vnutit“ jako jediný způsob přípravy, ale je třeba jej používat s rozvahou a zdravým úsudkem, s plným vědomím, že existují případy, kdy se manželský katechumenát nemůže nebo nemá aplikovat, ale je třeba hledat jiné způsoby a jiné formy přípravy na svatbu.

Možné způsoby jeho provedení

17. Po vypracování vlastního programu manželského katechumenátu bude vhodné, aby jej diecéze či eparchie nechala projít obdobím ověřování a testování prostřednictvím „pilotního projektu“, který by byl nejprve spuštěn ve všech nebo jen v některých farnostech (v závislosti na pastorační situaci). Po tomto zkušebním období bude nutné shromáždit názory a hodnocení pastoračních pracovníků i zúčastněných párů, společně se zamyslet nad zjištěnými klady i nedostatky a podle toho provést potřebné úpravy.

18. Vzhledem k rozmanitosti osobních situací by diecéze či eparchie mohla navrhnout obecnou podobu katechumenátního programu a následně se pokusit přizpůsobit ji jednotlivým párům. Důležitá bude pastorační tvořivost a schopnost pružně reagovat na konkrétní situaci párů: náboženskou praxi, sociální a ekonomickou motivaci, věk, společné bydlení, přítomnost dětí a další faktory související s rozhodnutím uzavřít manželství.

19. Obecným výchozím rámcem, kterým se lze inspirovat, může být Uvedení do křesťanského života pro dospělé. Zvláště důležité bude brát v úvahu, co předchází katechumenátu a co po něm následuje (první evangelizace, resp. mystagogie). Má se zajistit, aby přechody z jedné etapy do druhé byly provázeny rozlišováním, symboly a obřady (pokud to není z kulturních důvodů nevhodné); aby byla patrná souvislost mezi ostatními svátostmi (křtem, eucharistií, biřmováním) a manželstvím. Přitom je třeba mít neustále na paměti, že pedagogika víry předpokládá osobní setkání s Kristem, obrácení srdce, změnu života a zkušenost s Duchem Svatým ve společenství církve.

20. Je nutné, aby všichni doprovázející – manželské páry, kněží a vůbec všichni, kdo působí v pastoraci – měli patřičnou formaci a byli obeznámeni se způsoby doprovázení, které jsou vhodné pro katechumenátní cestu. Jak již bylo zmíněno, nejde ani tak o předávání

³⁰ František, *Projev k účastníkům kurzu o manželském procesu*, 25. února 2017.

pojmu nebo získávání dovedností, ale spíše o vedení, pomoc a blízkost párům na společné cestě s nimi. Manželský katechumenát není přípravou na „zkoušku, kterou je třeba složit“, ale na „život, který je třeba žít“. V této souvislosti má prvořadý význam formace i doplňující vzdělávání kněží a řeholníků, kteří nezdědka používají jazyk, jenž je „vzdálený“ konkrétní situaci rodin a je pro ně nesrozumitelný, a to i kvůli příliš abstraktnímu obsahu, který se jim předkládá. Totéž platí pro celkový „tón“, v němž se má katechumenátní cesta nést. Neměl by být pouhou „moralizující výzvou“, ale naopak konstruktivní, přesvědčivý, povzbuzující a zaměřený na to, co je v manželství možné žít dobrého a krásného. Úplnost, přesnost obsahu a styl doprovázení musejí nakonec usilovat o to, aby vynikla důstojnost a hodnota každého člověka a zároveň důstojnost a hodnota povolání, k němuž je povolán, a to vždy v konkrétních podmínkách. Tato pozornost věnovaná stylu doprovázení je dnes zvláště důležitá vzhledem k tomu, že mnoho snoubenců se nachází ve složitých situacích soužití v jedné domácnosti. Přestože snad „zahlédli“ ve svátosti tajemství, které pouhé soužití převyšuje, je pro ně obtížné pochopit svátostný smysl volby, kterou se chystají učinit, a význam „obrácení“, jež taková volba obnáší. Proto bude nutná jednak postupnost, přijetí a podpora, ale také svědectví dalších křesťanských manželů, kteří by je na této cestě přijali a „byli nablízku“. Z tohoto důvodu je důležité, aby ve společenstvích dostávali jako nositelé manželské pastorace více prostoru pro aktivní zapojení manželské páry, a to jakožto manželé, a nikoli jen jako jednotlivci. Na podporu více „osobního“ přístupu je možné pracovat v menších skupinách zaměřených na naslouchání a přípravu – v případě potřeby i s každým párem zvlášť –, aby páry mohly zakusit blízkost doprovázejících manželů, kteří mohou pomáhat při vytváření atmosféry přátelství a důvěry. K tomu, aby snoubenci cítili přijetí a dobrou pohodu, se může využít i prostředí domova.

21. Tým doprovázejících osob, které tento proces vedou, se může skládat z manželských párů, podporovaných knězem a dalšími odborníky na rodinnou pastorační, jakož i z řeholníků a řeholnic. Jeho součástí případně mohou být také osoby žijící v manželské rozluce, které zůstaly věrné svátosti a mohou nabídnout své konstruktivní svědectví a zkušenosti o svém povolání, a tak pomoci ukazovat vstřícnou tvář církve, která je plně ponořena do každodenní reality a každému stojí po boku. Je třeba dbát na to, aby tento úkol nebyl svěřen pouze jedinému manželskému páru, ale několika, nejlépe různého věku, a aby tým nebyl po mnoho let stejný, ale byla zajištěna jeho přiměřená obměna. Nezbytná je také spolupráce mezi farnostmi a/nebo pastoračními oblastmi, aby se tím podpořila rozmanitost přístupů, a tak bylo možné nabídnout cestu formace všem.

22. Některé složité otázky týkající se manželské sexuality nebo otevřenosti vůči životu (jako je odpovědné rodičovství, umělé oplodnění, prenatální diagnostika a další bioetické otázky) mají pro manžele silné etické, vztahové a duchovní důsledky a dnes vyžadují specifickou formaci a jasné pochopení podstaty věci. Tím spíše, že některé způsoby řešení těchto otázek mají problematické morální aspekty. Doprovázející osoby samy nejsou vždy schopny vypořádat se s těmito otázkami, které jsou však mimořádně aktuální. V takovýchto případech je o to vhodnější zapojení zkušených odborníků.³¹

23. Obřady konané v rámci programu mají za úkol potvrdit konec jedné etapy a začátek etapy následující. Mohou být vhodným momentem pro svobodné projevení vůle pokračovat v cestě, a tak sloužit jako určitý milník označující doposud ušlou trasu. Tento rituál je také znamením postupného prolínání růstu ve víře a růstu v lásce snoubenců. Mezi obřady, jejichž vykonání je třeba zvážit, než se dospěje k vlastním svatebním obřadům, mohou patřit: předání Bible snoubencům, jejich představení společenství, požehnání snubních prstenů, předání „modlitby manželů“, která je bude provázet na jejich cestě. Přiměřenost tohoto postupu se má posuzovat podle místní církevní praxe. Každý z těchto obřadů může být

³¹ Srov. *Amoris laetitia*, č. 204.

doprovázen duchovní obnovou, která se může stát příležitostí k rozlišování a rozhodnutí, zda vstoupit do další fáze, a to v duchovním rozhovoru s doprovázejícím týmem. V prvních letech manželského života lze pak navrhnout například zřízení „rodinného oltáře“, tj. místa v domácnosti, kde se manželé a děti budou scházet k modlitbě.

Fáze a etapy

24. Z širší pastorační perspektivy by bylo dobré, aby řádné katechumenátní cestě předcházela fáze prekatechumenátní. Ta by se prakticky shodovala s dlouhodobou „vzdálenou přípravou“ na manželství, která začíná již v dětství. Vlastní katechumenátní fáze se pak skládá ze tří odlišných etap: blízké přípravy, bezprostřední přípravy a doprovázení v prvních letech manželského života. Mezi prekatechumenátní fází a řádnou katechumenátní fází lze uvažovat o přechodové fázi, v níž probíhá přijetí kandidátů, které by mohlo být zakončeno obřadem vstupu do manželského katechumenátu. Shrneme-li schematicky, co bude popsáno později, mohlo by jít o posloupnost jednotlivých fází a etap s určitými obřady a duchovními obnovami, které by vyznačovaly přechody mezi nimi:

A. Prekatechumenátní fáze: vzdálená příprava

- Pastore v dětství
- Pastore mládeže

B. Přechodová fáze (několik týdnů): čas přijetí kandidátů

- Obřad vstupu do katechumenátu (na závěr přijímací fáze)

C. Katechumenátní fáze

- První fáze: blízká příprava (přibližně jeden rok)

Obřad zasnoubení (na závěr blízké přípravy)

Krátká duchovní obnova na začátku bezprostřední přípravy

- Druhá fáze: bezprostřední příprava (několik měsíců)

Krátká duchovní obnova v rámci přípravy na svatbu (několik dní před jejím slavením)

- Třetí fáze: první roky manželského života (2–3 roky)

Dvě upřesnění

25. Pastorační zkušenost ve velké části světa dnes ukazuje, že se neustále a ve velké míře objevuje „nová poptávka“ po přípravě na svátostné manželství ze strany párů, které již spolu žijí, uzavřely civilní sňatek a mají děti. Církev již nemůže těmto žádostem nevěnovat pozornost ani je zařadit do programů určených pro ty, kdo pocházejí z prostředí s minimální zkušeností s vírou. Vyžadují spíše individuální formy doprovázení nebo doprovázení v malých skupinách, zaměřené na osobní a párové dozrávání ke křesťanskému manželství prostřednictvím znovuobjevování víry (počínaje křtem) a stále hlubšího chápání významu obřadu a svátosti manželství. Pro takové páry by jednotlivé církve mohly uvažovat o katechumenátních programech mimo *pastoraci* mládeže a zasnoubení *probíhající ve stupních* – jako je to, kterou navrhuje tento dokument –, které by sice vedly ke stejnému uvědomění si reality povolání a svátosti, ale vycházely by z jejich konkrétní životní zkušenosti. To by dalo podobu novému návrhu, který by se snažil reagovat na potřeby současné reality rodin, jež je odlišná od té, která převládala v předchozích desetiletích, ale i tak plná touhy přiblížit se církvi a „velikému tajemství“, jímž je manželství.

26. V následující části dokumentu se popisují i některé „obřady“. Je však třeba věnovat pozornost způsobu jejich provádění, a zejména tomu, jak jsou vnímány. I když je

páry, které se účastní formačního procesu, obecně přijímají velmi pozitivně, zkušenosti ukazují, že zejména v některých zemích mohou existovat i možná rizika, a to z důvodu kultury a mentality, která je obzvláště citlivá na rituální gesta a jejich společenský význam. Ukázalo se totiž, že přílišné „vystavování“ snoubenců na veřejnosti, když se různých obřadů katechumenátního programu účastní rodiny a celé farní společenství, způsobuje, že tyto obřady jsou vnímány téměř jako určité „předjímání“ manželství, což vyvolává falešná očekávání a nepatřičný psychický nátlak na snoubence. Je zřejmé, že to vše by mohlo u snoubenců negativně ovlivnit proces rozlišování, omezit jejich svobodu a vytvořit tak podmínky pro neplatné uzavření manželství. Doporučuje se proto nezbytná obezřetnost a pečlivé posouzení toho, jak tyto obřady nabízet, v závislosti na společenském kontextu, v němž se člověk pohybuje. V některých případech může být vhodnější, aby se konaly pouze v rámci skupiny párů, které absolvují program přípravy, bez zapojení rodin nebo jiných osob. Někdy je pak vhodnější od nich zcela upustit.

A. Prekatechumenátní fáze: vzdálená příprava

27. Vlastnímu katechumenátnímu programu předchází vzdálená příprava. Jejím cílem je již od dětství „připravovat půdu“, do níž mohou být zasetá semena budoucího povolání k manželskému životu. Tato „půda“ je dobře připravena, pokud se dětem vštěpuje úcta ke každé autentické lidské hodnotě, pokud se kultivuje jejich sebeúcta a úcta k druhým, pokud se děti učí sebeovládání i v maličkostech, správnému užívání svých sklonů, úctě k osobám opačného pohlaví a důstojnosti každého člověka jako takového.³²

28. Církev má s pozornou mateřskou péčí hledat nejvhodnější způsob, jak dětem „vyprávět“ o plánu lásky, který má Bůh s každým člověkem a jehož znamením je manželství a který se i v jejich případě projeví jako povolání. Od toho se odvíjí štěstí celých generací. Vždyť povolání založit rodinu se týká většiny lidí na světě. Za tímto účelem bude nutné již u dětí formovat zdravou křesťanskou antropologii – včetně prvních elementů týkajících se lidské sexuality a teologie těla³³ – a rozvíjet jejich křesťanskou identitu v perspektivě volby povolání, a to jak k manželství, tak k řeholnímu životu.

29. V procesu formace, který byl zahájen v dětství, lze pokračovat a prohlubovat jej u dospívajících a mladých lidí, aby k rozhodnutí uzavřít manželství nedospěli jakoby náhodou a po dospívání poznamenaném emocionálními a sexuálními zkušenostmi, které jsou pro jejich duchovní život bolestné. Tyto zkušenosti mohou způsobit hluboká citová zranění, která se v dospělosti promítnou do jejich sexuálního a manželského života. Tváří v tvář těmto zraněním musí být pastorační tým schopen nabídnout pomoc odborníků, kteří by tyto mladé lidi mohli osobně doprovázet. Kromě toho mnozí z nich z nejrůznějších důvodů daných rodinným, společenským nebo kulturním prostředím vstupují do dospělosti bez jakékoli přípravy na manželský život a nikdy neuvažovali o manželství jako o povolání. Proto se spokojují s nesezdaným soužitím. Nejčastěji se tak děje nikoli z výslovného odporu vůči náboženskému rozměru života, nýbrž z neznalosti nesmírného bohatství obsaženého ve

³² „Vzdálenější příprava začíná už v dětství moudrou rodinnou pedagogikou, jejímž cílem je dovést děti k tomu, aby samy sebe objevily jako lidi, kteří mají bohatou a složitou psychologii a zvláštní osobnost se silnými a slabými stránkami. To je doba, kdy se má dětem vštěpovat smysl pro každou pravou lidskou hodnotu v osobních i společenských vztazích. A toto má význam pro utváření charakteru, pro ovládání a správné uplatňování sklonů, pro způsob, jak pohlížet na lidi druhého pohlaví a jak se k nim chovat [...]. Kromě toho je, zejména u křesťanů, žádoucí důkladná duchovní a katechetická výuka, která dovede ukázat pravé povolání a poslání křesťanského manželství [...]. Na tento základ pak navazuje obsáhlejší dlouhodobá bližší příprava“ (*Familiaris consortio*, č. 66); srov. také Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 22.

³³ Velkou pomocí v tomto úkolu je pastorační příručka vypracovaná Papežskou radou pro rodinu s názvem *Lidská sexualita: pravda a smysl. Výchovné pokyny v rodině*, 8. prosince 1995.

svátostné milosti křesťanského manželství, nebo z jiných sociálních či kulturních důvodů.³⁴ Proto bude důležité připravit ty, kdo působí v pastoraci, aby uměli používat vhodný jazyk a dokázali mladým lidem předkládat Boží slovo srozumitelně, aby odpovídalo jejich životní situaci a aby v nich dokázalo vzbudit skutečný zájem.

30. Pro mladé lidi existuje dvojí nebezpečí: na jedné straně šíření hédonistické a konzumní mentality, která je připravuje o schopnost pochopit krásný a hluboký smysl lidské sexuality. Na straně druhé oddělování sexuality od manželství uzavřeného „navždy“. Formační kurzy o citovém prožívání a sexualitě – v rámci „pozitivní a rozumné sexuální výchovy“ –, které jsou dětem nabízeny „s postupujícím věkem“,³⁵ by se neměly zaměřovat výlučně na „lásku“ bez dalšího upřesnění. Ta je totiž v převládajícím kulturním výkladu chápána především jako láska romantická. Měly by být naopak součástí jasně manželské vize lásky chápané jako vzájemné sebedarování, jako umění milovat a umění nechat se milovat, jako vzájemné sdílení náklonnosti a bezpodmínečného přijetí, jako umění radovat se a umění pro druhého i trpět.³⁶ Obzvlášť naléhavě je třeba vytvořit nebo posílit pastorační cesty zaměřené zejména na mladé lidi ve věku puberty a dospívání. Vzhledem k dnešním výzvám totiž rodina nemůže a ani nedokáže být jediným místem výchovy citového prožívání. Proto potřebuje pomoc církve. Za tímto účelem bude důležité zajistit odpovídající formaci formátorů. Ti by doprovázeli ty nejmladší při výchově sexuality a citů. Je nezbytné také zapojit odborníky a navázat spolupráci například s křesťansky zaměřenými poradnami nebo pastoračními projekty v oblasti výchovy k afektivitě, o kterých by diecéze, eparchie nebo biskupská konference měly potřebné informace a schválily je.

31. Jak fáze dětství, tak fáze dospívání a raného mládí jsou součástí jediného souvislého výchovného procesu, který vychází ze dvou základních pravd: „Za prvé, že člověk je povolán k životu v pravdě a v lásce, a za druhé, že se každý člověk realizuje upřímným sebedarováním“³⁷ v konkrétním povolání. Poučení mladých lidí o vztahu, který existuje mezi láskou a pravdou, jim pomůže, aby se fatalisticky nebáli proměnlivosti citů a zkoušky časem.³⁸

32. Vzdálená příprava by měla být součástí pastoračního výchovného programu každé farnosti nebo jiné církevní instituce. Zejména by měla být výslovně zmíněna v kontextu pastorace mládeže (včetně skupin dospívajících) a nabídnuta jako příznivá doba pro začátek zrání manželského povolání.³⁹ Bylo by vhodné podpořit spolupráci s laickými sdruženími

³⁴ „Rozhodnutí se pro civilní manželství nebo v jiných případech pro faktické soužití není velmi často motivováno předsudky nebo odporem k svátostnému svazku, ale kulturními nebo faktickými danostmi. [...] Pro faktické soužití se lidé často rozhodují vlivem mentality, která je obecně proti institucím a definitivním závazkům, ale také proto, že čekají na existenciální zajištění (práci a pevný plat). Konečně v jiných zemích jsou faktická soužití velmi početná nejen z důvodu odmítání hodnot rodiny a manželství, ale především kvůli tomu, že uzavření manželství je chápáno jako luxus, tedy ze sociálních důvodů, protože hmotná bída je nutí žít ve faktickém soužití“ (*Amoris laetitia*, č. 294).

³⁵ František, *Amoris laetitia*, č. 280, zde se cituje *Gravissimum educationis*, č. 1.

³⁶ „Na manželství je třeba se připravit. To vyžaduje sebevýchovu, rozvíjení těch nejlepších ctností, zejména lásky, trpělivosti, schopnosti k dialogu a službě. Předpokládá to také vychovávat svou sexualitu, aby byla stále méně prostředkem k používání druhých a stále více schopností úplně se darovat jednomu člověku výlučným a velkodušným způsobem“ (František, *Christus vivit*, č. 265).

³⁷ Jan Pavel II., *Dopis rodinám Gratissimam sane*, č. 16.

³⁸ „Jedině je-li láska založena na pravdě, může přetrvávat v čase, přesahovat prchavý okamžik a zůstat neotřesitelná, aby mohla podpírat společnou cestu. Nemá-li láska vztah k pravdě, je podrobena proměnlivým citům a neobstojí, až bude prověřována časem. Pravá láska naopak sjednocuje všechny prvky naší osoby a stává se novým světlem k velkému a plnému životu. Láska bez pravdy není s to poskytnout pevné pouto, nedokáže vyvést ‚já‘ za jeho osamocení ani ho osvobodit z pomíjivosti okamžiku, aby mohlo dávat život a nést plody.“ (František, *Lumen fidei*, č. 27).

³⁹ Srov. František, *Christus vivit*, č. 242.

a hnutími, aby se pastorační aktivity uskutečňovaly v součinnosti a v duchu církevního společenství.⁴⁰

33. Mladým lidem velmi pomáhá doprovázení, které se vyznačuje blízkostí a je bohaté na svědectví. Vždy u nich vzbuzuje velký zájem přímé naslouchání manželům, kteří vyprávějí svůj příběh jako manželský pár a uvádějí důvody svého „ano“. Podobně je tomu se svědectvím snoubenců – i když se ještě nerozhodli vstoupit do manželství –, kteří se snaží prožívat své zasnoubení křesťanským způsobem jako důležitý čas rozlišování a ověřování. Patří mezi ně i snoubenci, kteří se rozhodli pro předmanželskou čistotu a mladým lidem líčí důvody své volby a duchovní plody, které z ní plynou.⁴¹

34. Mladí lidé také potřebují osobní čas věnovaný každému zvlášť,⁴² který by vnesl světlo do jejich pochybností a rozpaků, umožnil jim čelit strachu a nejistotě, pomohl jim zamyslet se nad možnou nezralostí, překonávat uzavřenost vlastního „já“ a otevírat se konkrétní lásce druhého člověka.⁴³

35. Mnozí mladí lidé nechápu úzkou souvislost mezi životem z víry a citovým životem. Rozvíjení lidské lásky, opravdové a upřímné, připravuje člověka na setkání s mnohem větší láskou Boží a usnadňuje objevení (nebo znovuobjevení) víry. Setkání s Boží láskou a objevení (nebo znovuobjevení) víry zároveň dává nový smysl a hloubku zkušenosti lidské lásky.⁴⁴ Samotná víra má sobě vlastní formu poznání, která pochází z lásky a otevírá lásce.⁴⁵ Mladé lidi je proto třeba v této vzdálené fázi přípravy vést k harmonickému rozvoji, jenž spojuje lidský a duchovní rozměr lásky. Týká se to zvláště těch, kdo k přípravě na manželství přistupují s velmi povrchní zkušeností víry a bez aktivní účasti na životě církve.

36. Shrňme-li cíle vzdálené přípravy, jsou to: a) vychovávat děti k sebeúctě a úctě k druhým, k poznání vlastní důstojnosti a k úctě vůči důstojnosti druhých lidí; b) uvést děti do křesťanské antropologie a perspektivy povolání obsažené ve křtu, která povede k manželství, nebo zasvěcenému životu; c) s ohledem na budoucí povolání vychovávat dospívající v oblasti citů a sexuality k velkorysé, výlučné a věrné lásce (ať už v manželství, kněžství nebo zasvěceném životě); d) nabídnout mladým lidem cestu lidského a duchovního růstu, aby překonávali nezralost, obavy a odpor a otevírali se vztahům přátelství a lásky, které nemají být majetnické nebo narcistické, ale svobodné, velkorysé a obětavé.

⁴⁰ Srov. tamtéž, č. 206.

⁴¹ „Je třeba připomínat význam ctností. Mezi nimi se čistota ukazuje jako cenný předpoklad pro pravý růst mezilidské lásky. Vzhledem k této potřebě synodní otcové souhlasně potvrzují, že je třeba víc zapojit celé společenství“ (*Amoris laetitia*, č. 206).

⁴² Srov. Lk 4,40: „Vkládal ruce na každého z nich a uzdravoval je.“

⁴³ „Dále je vhodné nacházet způsoby, jak jim prostřednictvím misijně aktivních rodin, samotných rodin snoubenců a různých pastoračních pomůcek nabídnout dlouhodobou přípravu, která bude podporovat zrání lásky obou snoubenců. K tomu je zapotřebí doprovodu, který jim bude nablízku a poslouží jim jako dobré svědectví. Velmi přínosné jsou často skupiny snoubenců doplněné nabídkami rozhovorů na různá témata, která mladé lidi doopravdy zajímají. Nicméně podstatná jsou osobní setkání, protože hlavním cílem je pomoci každému v tom, aby se naučil milovat tuto konkrétní osobu, s kterou touží sdílet celý svůj život. Když se člověk učí někoho milovat, nemůže improvizovat ani to nemůže být záležitost nějakého krátkého kurzu těsně před svatební slavností. Každý člověk se ve skutečnosti připravuje na manželství už od svého narození. [...] Všechny pastorační činnosti zaměřené na pomoc manželům, aby rostli v lásce a v rodině uskutečňovali evangelium, jsou neocenitelnou pomocí v přípravě jejich dětí na budoucí manželský život“ (*Amoris laetitia*, č. 208).

⁴⁴ „Věrná Kristova láska osvětluje prožívání krásy lidských citů. Naše citová dimenze je totiž povolána k lásce projevující se věrností, přijetím a milosrdenstvím“ (František, *Katecheze o přikázáních, 11/B: Naše povolání k manželství nachází svou plnost v Kristu*, 31. října 2018).

⁴⁵ „Víra přetváří celou lidskou osobu, když se člověk otevírá lásce. V tomto spojení víry s láskou je možné pojmout formu poznání, jež je víře vlastní, její přesvědčivost, její schopnost osvětlovat naše kroky. Víra poznává, nakolik je svázána s láskou a nakolik láska sama přináší světlo. Porozumění z víry se zrodí, když přijmeme velkou Boží lásku, která nás vnitřně přetváří a dává nám nahlížet skutečnost novými očima“ (František, *Lumen fidei*, č. 26).

B. Přejímací fáze: přijetí kandidátů

37. Přijímací přechodová fáze může trvat různě dlouho: několik týdnů pro ty, kteří již mají za sebou křesťanskou formaci; několik měsíců pro ty, kteří vedle prvotního rozlišování v období zasnoubení potřebují hlouběji poznat svou křesťanskou identitu. S fází přijetí lze počítat také pro ty páry, které začnou program později než ostatní.

38. Moment přijetí by se neměl omezit na formální schůzku, vzájemné představení a vyřízení byrokratických formalit, ale měl by to být čas osobního setkání a poznávání. Rozhodující bude styl vztahu a přivítání ze strany pastoračního týmu. To platí jak pro ty, kdo mají za sebou zkušenost období vzdálené formace – a tedy z již upevněného života z víry a zapojení v církvi –, tak pro ty, kdo se s farním společenstvím setkávají poprvé.⁴⁶ V tomto druhém případě, zvláště pokud jde o lidi, kterým je cizí náboženská praxe a často i jakýkoli hovor o víře, je důležité, aby se okamžik přijetí stal hlásáním *kérygmatu*, a milosrdná Kristova láska tak představovala autentické „duchovní prostředí“, v němž je pár přijímán.⁴⁷

39. Nejen „první hlásání“ víry má *kérygmatický* charakter, ale i samotná svátost manželství se musí stát předmětem skutečného hlásání ze strany církve, zejména kvůli lidem, kterým chybí zralá zkušenost víry a zapojení do církevního života. Ti na již sezdáných párech mají mít možnost vidět a sami zakusit, že manželský život je odpovědí na nejhlubší očekávání lidské osoby v její touze po vzájemnosti, společenství a plodnosti, a to jak fyzické, tak duchovní.⁴⁸ Katechetická nabídka se tedy má snažit vyzdvihnout snubní a rodinnou povahu lásky a zdůraznit všechny její specifické charakteristiky: úplnost, komplementaritu, výlučnost, nerozlučitelnost, věrnost, plodnost, veřejný charakter. „Evangelijní zvěst“ o manželství má ukázat, že právě tyto charakteristiky vycházejí z dynamiky, jež je lidské lásce vrozená. To znamená, že věrnost, výlučnost, nerozlučitelnost, plodnost a úplnost jsou koneckonců „podstatnými rozměry“ každého opravdového pouta lásky, které muž a žena chápou, chtějí a důsledně prožívají, a nikoli „charakteristickými znaky“ pouze „katolického“ manželství. Z toho vyplývá, že svátost manželství lze párům představit nikoli jako pouhou morální nebo právní povinnost, které se musí podřít, ale jako dar, nabízenou milost, pomoc, kterou jim Bůh dává k dispozici právě proto, aby mohli uskutečnit požadavky autentické lásky. Manželská pastorace zkrátka musí mít vždy radostný a kérygmatický tón – důrazný a zároveň konstruktivní – v souladu s tím, co navrhli papežové Jan Pavel II. i František.⁴⁹ Tváří v tvář těmto výzvám mohou pastýřům přijít na pomoc křesťanské rodiny svým svědectvím, svojí krásou a hybnou silou.⁵⁰

40. V období postupného poznávání párů, které lze pozvat k manželskému katechumenátu, je třeba věnovat zvláštní pozornost těm, kdo dali přednost společnému soužití bez uzavření manželství, ale přesto zůstávají otevřeni duchovnímu rozhovoru a jsou ochotni navázat vztah s církvi. S pohledem plným porozumění⁵¹ je třeba je přijmout vřele a bez

⁴⁶ „Tito vychovatelé musejí být také připraveni přijímat snoubence nehledě na jejich sociálně-kulturní původ, intelektuální formaci a konkrétní schopnosti“ (Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 43).

⁴⁷ „V ústech katechety opakovaně zaznívá tato prvotní zvěst: ‚Ježíš Kristus tě miluje, dal svůj život, aby tě spasil, a nyní je denně živý po tvém boku, aby tě osvěcoval, posiloval a osvobodil.‘ [...] Veškerá křesťanská formace je především prohlubováním *kérygmatu*, které se má stále více a lépe do křesťanského života vtělovat, nikdy nepřestává osvěcovat katechetické působení a umožňuje nám správně chápat význam jakéhokoli tématu, které se v katechezi vysvětluje. Je to zvěst, která odpovídá na nekonečnou touhu, jež je v každém lidském srdci“ (František, *Evangelii gaudium*, č. 164–165).

⁴⁸ Srov. *Amoris laetitia*, č. 201.

⁴⁹ Srov. Jan Pavel II., *Familiaris consortio*, č. 68; František, *Amoris laetitia*, č. 1, 59, 200–201.

⁵⁰ „Nejpřesvědčivějším svědectvím o požehnání křesťanského manželství je dobrý život křesťanských manželů a rodiny. Neexistuje lepší způsob, jak vyjádřit krásu této svátosti!“ (František, *Generální audience. Rodina – 12. Manželství (I)*, 29. dubna 2015).

⁵¹ Při této snaze o porozumění je užitečné vzít do úvahy subjektivní a objektivní obtíže lidí, „obtíže pochopit“ a „obtíže žít“, co církev navrhuje, a to ve světle kritérií uvedených v dokumentu *Amoris laetitia*, č. 301–303.

legalistického přístupu a ocenit jejich „touhu po rodině“. Zároveň by se na ně neměl vyvíjet žádný nátlak, ale měli by se jednoduše pozvat k naslouchání a rozjímání. Mělo by se jim dát jasně najevo, že případné rozhodnutí slavit svátostné manželství mají učinit oni sami a z osobního přesvědčení jako plod tohoto období vyhrazeného pro rozlišování.⁵²

41. Přijetí může provést manželský pár za asistence kněze, pokud je to možné. Může se skládat z několika setkání, během nichž jde o to, se v příjemné a přátelské atmosféře pokusit společně s párem pochopit skutečné důvody, proč žádá o přípravu na manželství, nebo alespoň nastoupit cestu rozlišování. Je to vhodná doba pro vyjasnění nejednoznačných motivací, na nichž se může zakládat žádost o uzavření církevního sňatku. V případě lidí, kteří se vzdálili od náboženské praxe, to také může být chvíle pro první hlásání víry. Pár by měl dostat čas na rozmyšlenou, aby se mohl rozmyslet a učinit informované rozhodnutí. Je proto vhodné, aby dialog s kandidáty probíhal v několika různých termínech. Pro usměrnění a konkretizaci sebezpoznání dvojice může být užitečné jim pro další setkání předem dát osnovu k zamyšlení.

42. Jak v případě dvojic, které již žijí náboženským a církevním životem, tak i těch, jimž zkušenost víry chybí, je důležité, aby u nich existovala vnitřní připravenost nastoupit v manželském katechumenátu cestu víry a obrácení. Teprve až v nich dozraje rozhodnutí na této cestě pokračovat, přejdou do další fáze.

43. Jak již bylo zmíněno výše, velký počet pokřtěných, kteří dnes žádají o uzavření manželství v církvi bez zralé zkušenosti víry a bez zapojení do církevního života, si žádá, aby se jim při pastorači věnovala větší pozornost, než tomu bylo doposud.⁵³ Musíme se snažit přistupovat k těmto situacím se správným postojem, vyhýbat se povrchním a ukvapeným návrhům a naopak je vnímat jako vzácnou příležitost k hlásání a sblížení s našimi bratry a sestrami, kteří jsou „malí ve víře“. Je třeba je doprovázet k plnosti křesťanského života a k plnosti svátosti manželství,⁵⁴ aby „každý muž a každá žena, kteří uzavírají manželství, přijali tuto svátost nejen platně, ale i s vnitřním užitekem“.⁵⁵

44. Nepraktikujícím pokřtěným osobám, které mají malou nebo žádnou zkušenost s vírou, bude více než kdy jindy nutné adresovat výslovné pozvání ke katechumenátní cestě, jejímž cílem je přijetí *kérygmatu*, formace mysli a srdce podle Ježíšova učení a zapojení do života církve. Magisterium posledních tří papežů totiž poukázalo na vztah mezi vírou a svátostí manželství a znovu jej potvrdilo.⁵⁶ Přítomnost živé a výslovné víry je zjevně ideální situací pro to, aby pár dospěl ke svatbě s jasným a vědomým úmyslem uzavřít pravé manželství: nerozlučitelné a výlučné, zaměřené k dobru manželů a otevřené pro plození potomků. Nicméně nezbytnou podmínkou pro přijetí svátosti manželství a její platnost zůstává nikoli

⁵² „Zároveň se snažte ve stylu, jenž je vlastní evangeliu, být blízkými při setkávání a přijímání těch mladých lidí, kteří dávají přednost společnému soužití bez uzavření manželství. Ti po duchovní a morální stránce patří mezi chudé a maličké, jimž církev, jdoucí ve stopách svého Mistra a Pána, chce být matkou, která je neopouští, ale přibližuje se k nim a stará se o ně. I tito lidé jsou Kristovým srdcem milováni. Pohlížejte na ně očima plnými něhy a soucitu“ (František, *Promluva k účastníkům kurzu o manželském procesu*, 25. února 2017).

⁵³ K tomuto zásadnímu aspektu, který nelze opomenout při adekvátní obnově pastorační péče o přípravu na manželství, je velmi užitečné odkázat na dokument Mezinárodní teologické komise *Vzájemnost mezi vírou a svátostmi ve svátostné ekonomii*, který 19. prosince 2019 obdržel kladné stanovisko Svatého otce.

⁵⁴ „Ke všem těmto situacím je třeba přistupovat konstruktivním způsobem a snažit se je proměnit v příležitosti, jak otevřít cestu k plnému manželství a rodině ve světle evangelia. Znamená to přijímat je a doprovázet s trpělivostí a taktem. Tak jednal Ježíš se samařskou ženou (srov. Jan 4,1–26): oslovil její touhu po opravdové lásce, aby ji osvobodil od všeho, co zatemňovalo její život, a aby ji dovedl k plné evangelní radosti“ (*Amoris laetitia*, č. 294).

⁵⁵ Jan Pavel II., *Familiaris consortio*, č. 68.

⁵⁶ Srov. Jan Pavel II., *Projev u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské roty*, 30. ledna 2003; Benedikt XVI., *Projev u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské roty*, 26. ledna 2013; František, *Projev u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské roty*, 23. ledna 2015.

určitá „minimální úroveň víry“ snoubenců stanovená *a priori*,⁵⁷ ale jejich úmysl činit to, co církev zamýšlí při uzavírání manželství mezi pokřtěnými osobami.⁵⁸

45. V pastorační rovině je třeba pečlivě posuzovat různé situace pokřtěných, kteří neprojevují dostatečnou připravenost k víře.

Pokud snoubenci výslovně a formálně odmítnou, co církev zamýšlí při uzavírání manželství, nemohou být ke svátostnému slavení připuštěni.⁵⁹ Někdy se stává, že toto odmítnutí je v myslích a srdcích snoubenců skutečně přítomno, aniž by si toho byli plně vědomi nebo aniž by to dávali otevřeně najevo. Proto je závažnou povinností těch, kdo působí v pastorači, odhalit skutečné úmysly snoubenců, aby si je sami uvědomili a upřímně je vyslovili před svými doprovázejícími, a tak zabránili tomu, že by se příprava na manželství a jeho slavení omezily na čistě vnější úkony.

Na druhou stranu, pokud snoubenci nepopírají to, co církev zamýšlí, pak i v případě, že u nich existuje nedokonalá dispozice, neměli by být ze slavení svátosti vyloučeni. Pastorační pracovníci ať neopomenou využít této situace jako vhodného okamžiku pro to, aby páry znovu objevily svou víru a přivedly ji k větší zralosti, vrátily se ke kořenům svého křtu a oživily „semeno“ Božího života, které v nich již bylo zaseto. Mohou je vyzvat, aby se zamyslely nad volbou svátostného manželství jako nad možností upevnit, posvětit a plně rozvinout svou lásku.⁶⁰ Teprve znovuobjevení daru být křesťanem – tedy být novým stvořením, Božím dítětem, jím milovaným a povoláním – umožňuje jasně rozpoznat svátost manželství, v kontinuitě s vlastní křestní identitou, jako uskutečnění specifického Božího

⁵⁷ „Je dobré jasně zopakovat, že kvalita víry není podstatnou podmínkou manželského souhlasu, který může být podle stálé nauky církve narušen pouze na přirozené úrovni (srov. CIC, kán. 1055 [*sic*, správně spíše kán. 1057, pozn. překl.] § 1 a 2). *Habitus fidei* je totiž vlit do duše v okamžiku křtu a nadále na ni tajemně působí, i když víra není rozvinutá a z psychologického hlediska se zdá, že chybí. Není neobvyklé, že novomanželé, které *instinctus naturae* vede k pravému manželství, mají v okamžiku slavení omezené povědomí o plnosti Božího plánu a teprve později, v rodinném životě, objeví vše, co pro ně Bůh Stvořitel a Vykupitel ustanovil. Nedostačující formace ve víře, a dokonce i omyl týkající se jednoty, nerozlučitelnosti a svátostné důstojnosti manželství činí manželský souhlas vadným jen v případě, jestliže determinuje vůli (srov. CIC, kán. 1099). Právě proto je třeba omyly týkající se svátostné povahy manželství posuzovat velmi pozorně“ (František, *Promluva u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské roty*, 22. ledna 2016).

⁵⁸ „Tradiční nauka o svátostech zahrnuje přesvědčení, že svátost vyžaduje přinejmenším úmysl konat to, co koná církev. Všechny tyto svátosti se uskutečňují skrze tři prvky: věcmi jako materií, slovy jako formou a osobou služebníka, který vykonává svátost s úmyslem konat to, co koná církev (*cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*). Pokud jeden z nich chybí, není svátost vykonána. Podle všeobecného názoru latinské teologie jsou vysluhovateli svátosti manželství snoubenci, kteří si vzájemně darují manželství. V případě svátostného manželství je požadován aspoň úmysl uskutečnit přirozené manželství. Podle církve přirozené manželství zahrnuje následující podstatné vlastnosti: nerozlučitelnost, věrnost a uspořádání k dobru manželů a dobru potomstva. Proto pokud úmysl vstoupit do manželství nezahrnuje uvedené vlastnosti, a to přinejmenším implicitně, je zde závažný nedostatek úmyslu, jenž může zpochybnit samotnou existenci přirozeného manželství, které je nutným základem pro svátostné manželství“ (Mezinárodní teologická komise, *Vzájemnost mezi vírou a svátostmi ve svátostné ekonomii*, č. 168).

⁵⁹ „Svátostný úmysl není nikdy plodem automatismu, ale vždy svědomí osvíceného vírou, výsledkem spojení lidského a Božího. V tomto smyslu lze o manželském svazku říci, že je pravdivý pouze tehdy, je-li lidský úmysl manželů zaměřen na to, co chce Kristus a církev“ (František, *Promluva u příležitosti justičního roku tribunálu Římské roty*, 29. ledna 2018). „Když [...] snoubenci přes všechno pastorační úsilí dávají najevo, že výslovně a formálně odmítají to, co zamýšlí církev při sňatku pokřtěných, nemůže je duchovní správce připustit k oddávkám. Je povinen – třebaš nerad – vzít na vědomí danou situaci a dát dotyčným na srozuměnou, že za těchto okolností ne církev, ale oni sami zabraňují obřadu, o který žádají“ (*Familiaris consortio*, č. 68).

⁶⁰ „Víra toho, kdo žádá církev o uzavření manželství, může mít totiž různé stupně, a je prvořadou povinností duchovního správce, aby pomohl tuto víru znovu vzbudit, posílit ji a dovést k zralosti. Ale je třeba také chápat důvody, které vedou církev k tomu, aby připustila k církevnímu sňatku i toho, kdo je disponován nedokonale“ (*Familiaris consortio*, č. 68).

povolání. Probuzení víry totiž přirozeně vede k tomu, že člověk začíná vnímat moc svátostné milosti přítomné v manželství a je připraven ji co nejlépe přijmout.⁶¹

46. Některé situace, které se stále častěji vyskytují ve všech oblastech světa, si zasluhují zvláštní pozornost a pastorační péči: jedná se o páry, v nichž je jedna strana křesťan a druhá je jiného náboženství, nebo v nichž je jedna strana katolík a druhá je jiného křesťanského, nekatolického vyznání. Stejně tak mohou existovat páry, v nichž jsou obě strany katolíky, ale jedna z nich odmítá vydat se katechumenátní cestou. Ve všech těchto případech bude na knězi, aby posoudil, jak při přípravě na manželství nejlépe postupovat.

47. Pokud dvojice dospěla k rozhodnutí nastoupit katechumenátní program, bude na konci přijímací fáze uvedena do prvního období formace k manželství (blízké přípravy). Tento krok se může vyjádřit obřadem vstupu do vlastního katechumenátu. Lze ho provést jednoduše, představením snoubeneckých párů ve společenství během nedělní liturgie, s krátkými formuláři, modlitbou vhodnou pro tento účel a některými konkrétními úkony, například předáním Bible. Je však třeba se vyhnout tomu, aby takový rituál vypadal jako jakýsi „svatební obřad“. Celému společenství by mělo být jasné, že tyto páry vstupují na katechumenátní cestu, která je obdobím rozlišování, jež se týká rozhodnutí uzavřít manželství. Pokud by bylo z kulturních důvodů vhodnější vyhnout se „veřejnému“ obřadu v komunitě, bylo by případně možné pozvat tyto páry ke komornější chvíli modlitby v rámci skupiny nových katechumenů spolu s týmem doprovázejících a předat jim Bibli nebo jiný symbol vhodný pro tuto příležitost.

C. Katechumenátní fáze

48. Katechumenát je různě dlouhé období formace, které zahrnuje blízkou i bezprostřední přípravu a doprovázení během prvních let manželství. Následující pokyny jsou míněny pouze jako orientační a měly by být prováděny s pastorační rozvahou podle konkrétních okolností v každé místní církvi.

Obecně lze doporučit, aby blízká příprava trvala přibližně jeden rok v závislosti na předchozích zkušenostech páru s vírou a jeho zapojení do církevního života. Jakmile padne rozhodnutí uzavřít manželství – tento okamžik by mohl být zpečetěn obřadem zasnoubení –, mohla by začít bezprostřední příprava na manželství, která by trvala několik měsíců. Měla by být pojata jako opravdové a řádné uvedení do svátosti manželství. Znovu opakujeme, že trvání těchto etap je třeba přizpůsobit s ohledem na náboženské, kulturní a sociální aspekty daného prostředí a rovněž i na osobní situaci každé dvojice. Podstatné je zachovat pravidelnost těchto schůzek, aby si páry zvykly k otázce svého povolání a manželství přistupovat zodpovědně.

První etapa: blízká příprava

49. Manželský katechumenát nabývá v této fázi charakteru skutečné cesty víry, během níž je třeba křesťanské poselství znovu objevit a předložit v jeho věčné novosti a svěžesti.⁶² Kromě jedné katecheze věnované uvedení do křesťanské víry se mají znovu

⁶¹ „Křesťanští manželé nejsou naivní, znají problémy a životní peripetie. Nebojí se však převzít odpovědnost před Bohem a společností. [...] Je to samozřejmě těžké. K tomu potřebujeme milost, milost, kterou nám dává svátost! Svátosti neslouží v životě na ozdobu [...], milost nemá život zdobit, ale má nás v životě posilovat, dodávat nám odvalu, abychom dokázali jít vpřed! [...] Křesťané uzavírají manželství svátostným způsobem, protože si uvědomují, že ji potřebují! Potřebují ji, aby se mohli sjednotit a naplnit své rodičovské poslání. V časech dobrých i zlých, ve zdraví i nemoci“ (František, *Promluva k rodinám na pouti do Říma v rámci Roku víry*, 26. října 2013).

⁶² „V kurzech přípravy na manželství je nezbytné znovu se zabývat *katechezí křesťanské iniciace do víry*, jejíž obsah by neměl být považován za samozřejmost nebo za něco, co si snoubenci již osvojili. Většinou jde spíše

probírat svátosti křesťanské iniciace – křest, biřmování a eucharistie – a svátost smíření. Stálým orientačním bodem pro páry má být Písmo svaté, zejména Genesis, knihy proroků a Píseň písní, které obsahují texty a symboliku, jež mají pro svátost manželství zásadní význam. Kandidáty na manželství je třeba také postupně uvádět do křesťanské modlitby – individuální, ve společenství i ve dvojici –, aby si osvojili návyk modlitby, který jim bude velkou oporou v budoucím manželském životě, zejména v těžkých chvílích.⁶³ V této fázi by se neměla opomíjet příprava na specifické poslání manželů, neboť manželství je svátostným posláním.⁶⁴

50. Párům se má napomáhat, aby se přiblížily životu církve a podílely se na něm.⁶⁵ S taktem a srdečností je lze pozvat k účasti na chvílích modlitby, na nedělní mši svatou, zpověď, duchovní obnovy, ale také na oslavy a přátelská posezení. Nabídka by měla přicházet postupně (v závislosti na konkrétních zkušenostech lidí), aby se každý pár mohl nejen cítit dobře v různých oblastech života komunity – liturgické, charitativní, společenské – bez nátlaku a nucení, ale aby naopak zakoušel, že je příjemcem „nezaslouženého, bezpodmínečného a zdarma prokázaného“⁶⁶ milosrdenství plynoucího z toho, že přijal povolání a dar stát se součástí velké rodiny Kristových učedníků.

51. Kromě nového uvedení do křesťanské víry má blízká příprava poskytnout také uvedení do svátosti manželství. Z tohoto důvodu bude nezbytné v této fázi připravit cyklus zamyšlení nad dobrou vlastními manželství, aby nová generace manželských párů mohly přistupovat k této svátosti s větším uvědoměním: se znalostí jejích podstatných rysů, s vědomím milostí, které z ní plynou, a dober, která obnáší. Budou pak schopné přijmout tyto milosti a tato dobra jako dar.⁶⁷

52. V této fázi bude důležité proniknout do všeho, co souvisí s párovým vztahem a jeho mezilidskou dynamikou, s jeho „pravidly“, zákony růstu, prvky, které ho posilují, i těmi, které ho oslabují. Bude velmi přínosné dozvědět se více o rozdílných psychologických a afektivních postojích typických pro muže a ženy, o jejich rozdílné citlivosti, o jejich odlišných způsobech navazování a rozvíjení vztahů, o „odstínech“ typických pro mužskou a ženskou duši, které vstupují do hry při každém vztahu ve dvou.⁶⁸ Antropologickou realitu lidské osoby

o to, aby křesťanské poselství znovu objevili ti, kdo dosud uvázli v jakémsi elementárním pojetí katechismu pro první svaté přijímání a v lepším případě pro biřmování“ (František, *Promluva k účastníkům diecézního formačního kurzu o manželství a rodině pořádaného tribunálem Římské roty*, 27. září 2018).

⁶³ „Přípravu na manželství je nutné pojímat [...] se zaměřením na to, co je podstatné: Bible, kterou je třeba společně a cílevědomě znovu objevit; modlitba ve svém liturgickém rozměru, ale také ‚domácí modlitba‘ žitá v rodině, svátosti, svátostný život, zpověď [‚svaté přijímání {v orig. vypuštěno, pozn. překl.}], v němž Pán přichází přebývat ve snoubencích a připravuje je, aby jeden druhého přijali ‚opravdu s Kristovou milostí‘“ (František, *Generální audience. Rodina – 16. Zasnoubení*, 27. května 2015).

⁶⁴ „Rozhodnutí ‚vzít se v Pánu‘, toto rozhodnutí, zahrnuje misijní dimenzi, což znamená ochotu srdce zprostředkovávat Boží požehnání a Pánovu milost všem. Křesťanští manželé mají totiž, jakožto manželé, účast na poslání církve. [...] Aby církev mohla nabízet všem dary víry, lásky a naděje, potřebuje také, aby manželé odvážně prokazovali věrnost své svátostné milosti! Boží lid potřebuje jejich každodenní putování ve víře, lásce a naději spolu se všemi radostmi a námahami, které s sebou v manželství a rodině toto putování přináší (František, *Generální audience. Rodina – 13. Manželství (II)*, 6. května 2015; srov. také *Familiaris consortio*, č. 50; *Amoris laetitia*, č. 121).

⁶⁵ „Také byla zdůrazněna nutnost nabízet zvláštní programy bezprostřední přípravy na uzavření manželství, které budou skutečnou zkušeností účasti na životě církve a povedou k prohloubení různých hledisek rodinného života“ (*Amoris laetitia*, č. 206).

⁶⁶ *Amoris laetitia*, č. 296–297.

⁶⁷ „Existují různé legitimní způsoby, jak organizovat bezprostřední přípravu na manželství, a každá místní církev si zvolí ten, který je pro ni nejlepší. Má snoubencům nabídnout přiměřenou formaci, která ale mladé lidi neodradí od svátosti. [...] Je to jistý druh ‚iniciace‘ do svátosti manželství, která jim představí nezbytné prvky k tomu, aby ji mohli přijmout s nejlepší vnitřní připraveností a začít s určitou pevností rodinný život“ (*Amoris laetitia*, č. 207).

⁶⁸ „Zásnuby [...] jsou časem, kdy jsou dva povoláni ke krásné práci na lásce, společné práci, která jde do hloubky. Postupně se navzájem objevujeme, to znamená, že muž se ‚učí‘ ženě tím, že poznává tuto ženu, svou snoubenku; a žena se ‚učí‘ muži tím, že poznává tohoto muže, svého snoubence. Nepodceňujme význam tohoto

obecně a obou pohlaví zvlášť, stvořenou a chtěnou Bohem, je třeba dobře poznat a pochopit, protože tvoří „lidský materiál“, který je základem manželského vztahu. Existuje „pravda“ o lidské osobě, jakož i specifická „pravda“ o tom, že jsme muž a žena, kterou je třeba přijmout a uznat, protože vše, co jde proti těmto „pravdám“ a pošlapává je, a to i v manželství, vyvolává nesnáze a utrpení.⁶⁹

53. Existuje také mnoho dalších aspektů spojených s danostmi lidské osoby a partnerského vztahu, s nimiž je třeba se náležitě seznámit: dynamika manželské sexuality, správné pojetí odpovědného otcovství a mateřství, výchova dětí. Katecheze a křesťanská nauka mohou pomoci upevnit poznání pravdy týkající se manželství a formace osobního svědomí.⁷⁰ V této fázi bude důležité docenit zkušenosti manželů, kteří již mají za sebou několik let manželského života.

54. K práci na hlubším poznávání lidského rozměru osoby a páru patří i poznávání případných psychologických a/nebo afektivních nedostatků, které mohou oslabit, nebo dokonce zcela zmařit závazek sebedarování a vzájemné lásky, jehož splnění si manželé slibují. Odhalení možných osobních nedostatků však nemusí vést k rezignaci na volbu manželského života, ale může být podnětem k zahájení vážnějšího procesu růstu, který člověka připraví na dosažení dostatečného stavu vnitřní svobody a psychické zralosti, aby mohl manželský život přijmout s radostí a pokojem.⁷¹

55. Specifickým cílem této fáze je dokončit u každého páru rozlišování, zda je povolán k manželství. To může vést ke svobodnému, zodpovědnému a dobře uváženému rozhodnutí vstoupit do manželství, nebo směřovat ke stejně svobodnému a dobře uváženému rozhodnutí vztah ukončit a manželství neuzavřít. Aby bylo možné nabídnout páru „materiál“ k rozlišování, je třeba se v této fázi zaobírat nejen teologií manželství, ale také mnoha dalšími aspekty souvisejícími s „praxí“ manželského života: úmysly, které má člověk s ohledem na vůli zavázat se na celý život a s ohledem na potomstvo, možnými neslučitelnými vlastnostmi a v neposlední řadě očekáváními a osobní vizí lásky a manželského soužití. Cílem je dospět k pochopení rozdílu mezi „přípravou na svatbu“ (*preparation of a wedding*) a „přípravou na manželský život“ (*preparation to a marriage*). Nastávající manželé budou vyzváni, aby realisticky a upřímně rozlišili – každý sám za sebe i společně –, zda manželská cesta odpovídá tomu, po čem touží a k čemu je Pán volá.⁷² Toto rozlišování, které má být vedeno také

učení: je to krásný závazek a láska sama si ho žádá“ (František, *Generální audience. Rodina – 16. Zasnoubení*, 27. května 2015).

⁶⁹ Srov. *Amoris laetitia*, č. 133–141.

⁷⁰ „Bližší příprava, vedená od přiměřeného věku a s pomocí vhodné katecheze, jako jakýsi katechumenát, žádá specifitější přípravu k přijetí svátosti a současně znamená jakoby její nové objevení. Taková obnovená katecheze pro všechny mladé a zvláště pro ty, kdo se připravují na křesťanské manželství, je bezpodmínečně nutná, aby tuto svátost přijímali s nutnými mravními a duchovními dispozicemi a pak z ní žili. Náboženská výchova mladých lidí musí být doplněna ve vhodném čase a podle různých konkrétních potřeb přípravou na život ve dvou. Ta má ukázat manželství jako osobní vztah muže a ženy, který musí být ustavičně dál rozvíjen. Tato příprava má být podnětem k tomu, aby se otázky manželského pohlavního života a odpovědného rodičovství chápaly hlouběji, a zahrnuje zároveň i příslušné základní znalosti lékařsko-biologické. Příprava má také ukazovat užívání vhodných metod při výchově dětí a vést v základních věcech, které jsou předpokladem k tomu, aby se mladí lidé připravili pro spořádané udržování rodiny“ (*Familiaris consortio*, č. 66); srov. také Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 35.

⁷¹ Srov. Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 36.

⁷² „Dlouhodobá příprava, kterou poskytují farní společenství párům, jež se již zasnoubily, by jim měla též umožnit rozpoznat případné problémy a rizika. Tak mohou dojít k poznání, že není smysluplné dál v takovém vztahu setrvávat, aby se vyhnuli předvídatelnému selhání, které by mělo velmi bolestné důsledky. Problémem je, že počáteční okouzlení vede ke snaze mnohé věci zakrývat nebo relativizovat, vyhýbat se názorovým rozdíly, a tak se těžkosti jen odkládají na později. Snoubenci musejí zakoušet podporu a pomoc, aby dokázali mluvit o tom, co každý z nich od případného manželství očekává, co rozumí láskou a závazkem, co si jeden od druhého přeje, jaký druh společného života by si rádi naplánovali. Tyto rozhovory mohou otevírat oči k tomu, aby se zjistilo, že ve skutečnosti existuje jen málo styčných bodů a že pouhá vzájemná přitažlivost není dostatečným

v kontextu duchovního dialogu, a to jak individuálního, tak s oběma současně, by se nemělo podceňovat vzhledem k tomu, že zkušenost církevních soudů ukazuje na mimořádnou křehkost párů, kterým navzdory víře a počátečnímu nadšení chybí základní požadavky, jež jsou k uzavření manželství nezbytné: způsobilost a správný úmysl.⁷³

56. Každého člověka je třeba doprovázet na jeho cestě reflexe, obrácení a stále hlubšího chápání smyslu manželského života, a to vždy podle logiky úcty, trpělivosti a milosrdenství.⁷⁴ Logika milosrdenství však v žádném případě nevede k zastírání „evangelních požadavků pravdy a lásky, jak je předkládá církev“.⁷⁵ Nikdy bychom se neměli vzdát toho, abychom Boží plán s lidskou láskou a manželstvím navrhovali v celé jeho kráse a vznešenosti.⁷⁶ Nejvyšší a nejušlechtlejší ideály se mohou zdát náročné a namáhavé, ale právě ty nejsilněji přitahují lidskou duši, podněcují ji k překonání sebe sama a propůjčují našemu pozemskému životu hodnotu a důstojnost.

57. V tomto ohledu nesmí církvi nikdy chybět odvaha navrhnout vzácnou ctnost čistoty,⁷⁷ jakkoli je to dnes v přímém rozporu s běžnou mentalitou. Čistotu je třeba představit jako opravdového „spojence lásky“, nikoli jako jejího nepřítele. Ve skutečnosti je to nejlepší způsob, jak se naučit respektovat jedinečnost a důstojnost druhého člověka, aniž bychom ho podřizovali svým vlastním touhám. Čistota učí snoubence projevovat si pravou, něžnou a velkorysou lásku ve správný čas a správným způsobem a připravuje je na upřímné sebedarování, které mají později v manželství prožívat po celý život.⁷⁸

Je proto důležité ukázat, že ctnost čistoty nemá pouze negativní rozměr, který od každého žádá, aby se podle svého životního stavu zdržel neuspořádaného užívání sexuality. Má totiž také velmi důležitý pozitivní rozměr svobody od vlastnění druhého – v tělesném, morálním a duchovním smyslu –, který má v případě povolání k manželství zásadní význam

důvodem pro přijetí závazku. Nic není víc pomíjivé, nejisté a nevypočitatelné než touha a nikdy se nesmí povzbuzovat k rozhodnutí uzavřít manželství tam, kde nejsou zaručeny další motivace, které tomuto závazku dávají skutečné šance na stálost“ (*Amoris laetitia*, č. 209).

⁷³ *Ius connubii* (právo uzavřít manželství) nepředstavuje „subjektivní nárok, který by pastýři mohli uspokojit pouhým formálním uznáním bez ohledu na skutečný obsah svazku. Právo uzavřít manželství předpokládá, že jej člověk může a má v úmyslu skutečně slavit, tedy v pravdě jeho podstaty, jak učí církev. Nikdo si nemůže nárokovat právo na uzavření manželství. *Ius connubii* se ve skutečnosti vztahuje na právo slavit autentické manželství. Proto nelze hovořit o popření *ius connubii* v případě, pokud by bylo zřejmé, že nejsou splněny podmínky pro jeho výkon, tj. pokud by zjevně chyběla způsobilost potřebná k uzavření manželství nebo pokud by si vůle stanovila cíl, který je v rozporu s přirozenou realitou manželství“ (Benedikt XVI., *Projev u příležitosti zahájení justičního roku soudu Římské roty*, 22. ledna 2011).

⁷⁴ „Aniž by se snižovala hodnota evangelního ideálu, je zapotřebí doprovázet milosrdenstvím a trpělivostí možné etapy růstu jednotlivých lidí, jež se utvářejí den po dni“ (*Amoris laetitia*, č. 308; srov. také tamtéž, č. 295).

⁷⁵ *Amoris laetitia*, č. 300.

⁷⁶ „Církev nesmí v žádném případě přestat hlásat plný ideál manželství, Boží plán v celé jeho velikosti: Mladí lidé, kteří byli pokřtěni, jsou povzbuzováni k tomu, aby nebyli váhaví vůči bohatství, které jejich plánům lásky poskytuje svátost manželství, z níž přijímají podporu Kristovy milosti a možnost plné účasti na životě církve. Vlažnost, jakákoli forma relativismu nebo přehnaná rezervovanost vůči předkládání tohoto ideálu by znamenaly, že církvi chybí věrnost evangeliu a také láska k mladým lidem. Pochopení pro výjimečné situace nikdy neznamená, že bude zakrývat plné světlo ideálu ani že bude nabízet něco menšího než to, co nabízí lidem Ježíš. Důležitější než pastorační nezdaru je dnes pastorační snaha upevňovat manželství, a tak předcházet jejich rozpadu“ (*Amoris laetitia*, č. 307).

⁷⁷ „Je třeba připomínat význam ctností. Mezi nimi se čistota ukazuje jako cenný předpoklad pro pravý růst mezilidské lásky“ (*Amoris laetitia*, č. 206); „Čistota je svoboda od majetnictví ve všech oblastech života. Láska je skutečně láskou tehdy, je-li čistá. Láska, která chce vlastnit, je vposledku vždy nebezpečná: uvěznuje, dusí a činí nešťastnými. Sám Bůh miluje člověka čistou láskou, dává mu také svobodu pochybit a stavět se na odpor. Logika lásky je vždy logikou svobody“ (*Patris corde*, č. 7).

⁷⁸ „V této době nesmí chybět ani upřímná a odvážná výchova k čistotě, k lásce, která je darováním sama sebe. Čistota není umrtvování lásky, nýbrž předpoklad pro pravou lásku. Jestliže totiž povolání k manželské lásce je povoláním k sebedarování v manželství, je sebeovládání nutné k tomu, aby se člověk mohl skutečně darovat“ (Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 24).

pro správný směr a růst manželské lásky a chrání ji před jakoukoli manipulací. Čistota koneckonců člověka učí, aby byl v každém životním stavu věrný pravdě své lásky. Pro snoubence to bude znamenat žít čistotou ve zdrženlivosti a po uzavření manželství žít manželskou intimitu podle mravních zásad.⁷⁹

Čistota prožívaná ve zdrženlivosti umožňuje, aby vztah dozrával postupně a do hloubky. Pokud se totiž, jak se často stává, sexuálně-genitální rozměr stane tím hlavním, ne-li jediným prvkem, který drží pár pohromadě, všechny ostatní roviny ustupují do pozadí nebo jsou zastíněny a vztah se nevyvíjí. Čistota prožívaná ve zdrženlivosti naopak usnadňuje vzájemné poznávání snoubenců, protože brání tomu, aby se jejich vztah upnul na potěšení, které mi druhý po tělesné stránce přináší. Umožňuje hlubší dialog, svobodnější projev srdce a odhalení všech aspektů osobnosti – lidských i duchovních, intelektuálních i emocionálních – , aby tak byl možný skutečný růst ve vztahu, v osobním společenství, v objevování bohatství a omezení druhého.⁸⁰

I když se obracíme na páry žijící v nesezdaném soužití, nikdy není zbytečné mluvit o ctnosti čistoty. Tato ctnost učí každého pokřtěného člověka v každém životním stavu správně zacházet se svou sexualitou, a proto je i v manželském životě nejdůležitější. U manželů totiž ještě zřetelněji vyvstává důležitost těch hodnot a postojů, jimž ctnost čistoty učí, jako je úcta k druhému, snaha nikdy ho nepodřizovat vlastním touhám, trpělivost a ohleduplnost vůči manželovi (či manželce) v obtížích tělesné i duchovní povahy, statečnost a sebeovládání tolik potřebné v době nepřítomnosti nebo nemoci jednoho z manželů atd.⁸¹ I v této souvislosti je pro vysvětlení významu této ctnosti v manželství a rodině důležitá zkušenost křesťanských manželů.

58. Zvláštní pozornost je nutno věnovat duchovní metodě, kterou je třeba se v této další fázi přípravy řídit. Během této doby formace a iniciace je nezbytné, aby předávání teoretického obsahu doprovázela nabídka duchovního programu, který by (v závislosti na pastorační situaci) zahrnoval zkušenost s modlitbou (osobní, společnou a párovou), slavení svátostí, duchovní obnovy, chvíle eucharistické adorace, misijní zkušenosti, charitativní aktivity.

59. Na konci této fáze a na znamení vstupu do další etapy bezprostřední přípravy by se mohl uskutečnit obřad zasnoubení. Tento obřad – s požehnáním snoubenců a zasnoubních prstenů (tam, kde se takový zvyk praktikuje) – nabývá svého plného významu teprve tehdy, když se slaví a prožívá ve víře, protože při něm člověk prosí Pána o ty milosti, které jsou potřebné k růstu v lásce a k důstojné přípravě na svátost manželství.⁸² Výběr nejvhodnějšího okamžiku pro slavení tohoto obřadu je třeba přizpůsobit danému páru a stanovit po domluvě se členy doprovázejícího týmu a s knězem.

60. Obřad zasnoubení je třeba pro jeho osobní a církevní hodnotu nepochybně znovu docenit jako významný milník na cestě víry směřující ke svátosti manželství. V tomto obřadu církev „světuje“ párům posláním období zasnoubení, kterým je rozlišování. Díky ritualizaci

⁷⁹ „Čistotou se musí vyznačovat osoby podle svých rozličných životních stavů: u některých je to panenství nebo zasvěcený celibát, jež představují vynikající způsob, jak se oddat snadněji nerozděleným srdcem Bohu; u jiných způsobem, který pro všechny určuje mravní zákon, a podle toho, zda to jsou osoby ženaté či provdané nebo svobodné. Ženaté či provdané osoby jsou povolány žít manželskou čistotou; jiné zachovávají čistotu ve zdrženlivosti. [...] Snoubenci jsou povoláni žít čistotou ve zdrženlivosti. Na tuto zkušební dobu mají pohlížet jako na čas, kdy se mají učit vzájemně uctě, cvičit se ve věrnosti a naději, že pak přijmou jeden druhého od Boha. Projevy něžnosti, vlastní manželské lásce, vyhradí pro dobu manželství. Vzájemně si budou pomáhat růst v čistotě“ (*Katechismus katolické církve*, č. 2349–2350).

⁸⁰ „Ano, mnoho párů je spolu dlouho, možná spolu žije i intimně, někdy bydlí v jedné domácnosti, ale ve skutečnosti se nezná. Zní to zvláštně, ale zkušenost ukazuje, že tomu tak je. Proto by se zasnoubení mělo znovu začít chápat jako čas vzájemného poznávání a plánování společného projektu“ (František, *Generální audience. Rodina – 16. Zasnoubení*, 27. května 2015).

⁸¹ Srov. *Katechismus katolické církve*, č. 2348–2350.

⁸² Srov. *Benedikcionál. Římský rituál*, 614, 625.

tohoto okamžiku si páry lépe uvědomí, že v následujících měsících mají dosáhnout vnitřní jistoty ohledně rozhodnutí uzavřít manželství a osoby, kterou si vezmou. Na základě moudrého posouzení a ve světle víry musí každý ve svém srdci dospět k odpovědím na tyto otázky o budoucím manželovi či manželce: Je to partner, který se mnou bude žít opravdově, věrný a trvalý vztah lásky a se kterým společně založíme naši budoucí rodinu? Je to partner, kterého mi Pán dal, abychom spolu šli cestou svatosti, který bude otcem či matkou našich dětí, které nám Bůh daruje, a se kterým budu moci žít naše manželství jako „poslání“ po celý život? Dospět k této jistotě je „mise“ období rozlišování, kterou církev svěruje do zodpovědnosti jednotlivých párů, a vyzývá je, aby se jí zhostily s náležitou vážností.

61. Obřad zasnoubení se chápe také jako „příslib manželství“.⁸³ Z tohoto příslibu však nevyplývá právní povinnost uzavřít manželství a stále je zaručena svoboda smluvní strany vyjádřit případný souhlas s uzavřením manželství. Kromě toho se nesmí slavení tohoto obřadu v žádném případě zaměňovat s manželstvím. Proto se doporučuje nikdy nespojovat „zasnoubení“ („příslib manželství“) nebo zvláštní požehnání snoubenců se slavením mše svaté.⁸⁴ Schéma slavení by mělo být jednoduché a střízlivé: úvodní obřady, hlásání Božího slova, přímluvy, případně „znamení oddanosti“ (např. výměna zasnubních prstenů), žehnací modlitba a závěr obřadu. Důležité je výslovně zdůraznit téma povolání k manželství a zajistit, aby se biblická čtení a modlitby za snoubence soustředily na manželskou lásku, která je očišťována, posilována, stává se pevnou a velkorysou díky Boží lásce, jež se vlévá do lidských srdcí.

62. Skutečnost, že v této fázi cesty je „status“ snoubenců určitým způsobem formalizován, má značný význam a je třeba si uvědomovat i její společenský a církevní přesah. Například pro páry žijící ve společné domácnosti se může stát pomůckou k „objektivizaci“ jejich vztahu, který někteří z nich možná vnímají pouze v osobní a „soukromé“ rovině. Dodá mu totiž veřejný rozměr, díky němuž se snoubenci mohou cítit součástí přátelské komunity, která je doprovází a které jejich vztah leží na srdci. Pro všechny páry je to výzva k pochopení, že budoucí stav „manželů“, na který se připravují, je mnohem více než jen vztah založený na citech, který se odehrává v soukromé sféře prožitků, a že z něj vzejde nová skutečnost, totiž rodina, která má v rámci společnosti a církve zásadní úlohu.⁸⁵

63. V souhrnu lze říci, že cílem blízké přípravy je: a) znovu nabídnout snoubencům katechezi uvedení do křesťanské víry a kroky k zapojení se do života církve; b) dát jim zakusit specifické uvedení do svátosti manželství, aby dospěli k jasnému uvědomění si jejich podstatných charakteristik; c) hlouběji probrat témata související s párovým vztahem a vést snoubence k poznání vlastních psychologických a citových nedostatků; d) dokončit první fázi rozlišování v páru ohledně povolání k manželství; e) pokračovat s větší rozhodností v duchovní cestě.⁸⁶

⁸³ „Příslib manželství [...] čili zasnoubení se řídí partikulárním právem stanoveným biskupskou konferencí s přihlédnutím k obyčejům a světským zákonům“ (CIC, kán. 1062).

⁸⁴ Srov. *Benedikcionál. Římský rituál*, 610.

⁸⁵ „V případě rodiny se křehkost vztahů stává obzvláště závažnou, protože jde o základní buňku společnosti, o místo, kde se učíme respektovat odlišnost druhých, kde si osvojujeme příslušnost k druhým a kde rodiče předávají dětem víru. Manželství bývá nahlíženo jako pouhá forma citového uspokojení, které lze konstituovat jakkoliv a uzpůsobovat podle senzibility každého. Avšak neodmyslitelný přínos manželství pro společnost přesahuje rovinu emotivity a potřeb vlastních párů. Jak učí francouzští biskupové, nerodí se z milostného sentimentu, který je ze své podstaty prchavý, ale z hlubokého snoubenci přijatého závazku, v němž se rozhodli uzavřít plně životní společenství“ (*Evangelii gaudium*, č. 66).

⁸⁶ Srov. Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 45–46.

Druhá etapa: bezprostřední příprava

64. V měsících před svatebním obřadem probíhají bezprostřední přípravy na svatbu.⁸⁷ Na začátku této nové etapy může proběhnout krátká duchovní obnova a předání symbolického předmětu, například modlitby, kterou se páry mohou společně modlit.

65. Bude vhodné připomenout hlavní obsah dosavadního průběhu přípravy: je třeba trvat na nezbytných podmínkách svobody (v páru i u každého z nich) a plného vědomí závazků, jež na sebe berou s volbou, kterou se chystají učinit, a jež jsou spojeny s podstatnými charakteristikami manželství (nerozlučitelnost, výlučnost, věrnost, plodnost). Ty budou konkrétním předmětem kanonicky stanovených rozhovorů s knězem.⁸⁸ Zároveň se mají připomínat naukové, morální a duchovní aspekty manželství. Tímto způsobem bude možné se s užitekem vrátit k zásadním bodům uvedení do svátosti manželství, které již proběhlo v předchozí fázi blízké přípravy, nebo ji bude možné pojmut jako skutečné „hlásání evangelia manželství“ pro ty páry, které předchozí cestu neabsolvovaly.⁸⁹ Je totiž možné, že některé páry kvůli různým okolnostem vstupují do katechumenátního programu teprve nyní a že bezprostřední příprava je pro ně jedinou konkrétní možností, jak získat minimální formaci se zřetelem na slavení svátosti manželství. Pro ně by bylo vhodné uspořádat několik individuálních setkání s pastoračním týmem přípravy na manželství, aby mohly zakusit péči a pozornost, aby společně hlouběji poznaly některé osobnější aspekty volby manželství podle situace páru (který může mít děti a dlouhodobě spolu žije) a navázaly vztah důvěry, srdečnosti a přátelství s doprovázejícími dvojicemi. Zároveň je vhodné, aby i „nové“ páry – které neabsolvovaly program blízké přípravy –, se zapojily do skupinových setkání a cítily se tak v relativně krátké době přijaty a začleněny do církevního prostředí.

66. Z tohoto důvodu se mají konat duchovní akce určené speciálně pro páry (naslouchání Slovu, slavení svátostí, chvíle osobní a společné modlitby), aby se do centra pozornosti vždy vracelo setkání s Pánem jako zdrojem veškerého křesťanského života. Je totiž potřeba povznést se nad pouhou sociologickou vizi manželství, aby manželé pochopili tajemství milosti, která je v něm obsažena, a obecněji, aby si uvědomili celou duchovní dynamiku křesťanského života, která tvoří jeho základ.

67. Proto bude užitečné nově vyjádřit kerygmatické hlásání vykoupení Kristem, které nás zachraňuje od hříchu a vždy objímá lidský život. Manželé nesmějí nikdy zapomenout, že právě hřích je v konečném důsledku tou skutečnou hrozbou pro jejich lásku.⁹⁰ Mnohem závažnější než jakýkoli psychologický nedostatek nebo jakákoli nedokonalá mezilidská

⁸⁷ „Bezprostřední příprava na svátost manželství se má konat v posledních měsících a týdnech před svatbou“ (*Familiaris consortio*, č. 66).

⁸⁸ Je vhodné věnovat obsahu těchto rozhovorů zvláštní katechezi, aby je páry, jakmile k nim dojde, nevnímaly jako pouhou formalitu, ale jako důležitý moment svobodného přijetí manželských závazků a plného převzetí odpovědnosti. V této souvislosti je dobré mít na paměti slova Benedikta XVI: „Mezi prostředky, které umožňují potvrdit, že úmyslem snoubenců je skutečně uzavřít manželství, vyniká předmanželské šetření. Toto šetření má především právní účel: ujistit se, že nic nebrání platnému a dovolenému uzavření manželství. Právní však neznamená čistě formální, jako by šlo o byrokratický krok spočívající ve vyplnění formuláře na základě předepsaných otázek. Je to naopak jedinečná pastorační příležitost, které je třeba se zhostit s veškerou vážností a pozorností, jakou vyžaduje. Duchovní pastýř se při ní snaží prostřednictvím dialogu plného úcty a srdečnosti pomoci člověku, aby se zodpovědně postavil čelem k pravdě o sobě samém a o svém lidském a křesťanském povolání k manželství. Takový dialog, vedený vždy odděleně s každým z obou snoubenců – aniž by se tím umenšovala vhodnost dalších rozhovorů s celým párem –, vyžaduje atmosféru naprosté upřímnosti, v níž je třeba využít toho, že smluvní strany jsou samy prvními zainteresovanými a prvními povinnými ve svědomí uzavřít platné manželství“ (Benedikt XVI., *Promluva u příležitosti zahájení justičního roku tribunálu Římské roty*, 22. ledna 2011).

⁸⁹ Srov. *Amoris laetitia*, č. 59–66.

⁹⁰ Srov. *Katechismus katolické církve*, č. 1606–1608.

dynamika je odcizení se Bohu, které v lidském srdci spouští spirálu uzavřenosti a sobectví, jež brání pravé lásce, protože brání otevřenosti, úctě a velkorysosti vůči druhým. Abychom mohli denně růst ve vzájemné lásce, je nezbytné s pomocí milosti přemáhat hřích, který se „uvelebil“ u dveří našeho srdce (Gn 4,7), a utíkat se k Božímu odpuštění, neboť on nám ve svátosti smíření daruje svou lásku mocnější než jakýkoli hřích.⁹¹

68. S blížící se svatbou je dobré, aby si snoubenci uvědomili, že nejsou pouhými diváky, ale těmi, kdo v Kristově jménu při slavení svého manželství tuto svátost sami vysluhují. Proto je důležité věnovat dostatek prostoru liturgické přípravě párů, tedy plnému pochopení gest a významů svatebního obřadu.⁹² Obřad svatební liturgie v sobě nese pedagogický obsah, který zahrnuje bohatství rozměru antropologického (život lidí), biblického (Boží plán s rodinou), církevního (poslání rodiny v církvi a ve světě) a duchovního (cesta obrácení a odpověď na působení Ducha Svatého), což představuje rámec cesty pro tuto etapu. Páry by měly být poučeny o mimořádné hodnotě „svátostného znamení“, kterou jejich manželský život získá: díky svatebnímu obřadu se stanou trvalou svátostí Krista, jenž miluje církev. Tak jako jsou vysvěcení duchovní povoláni k tomu, aby se stali „živým obrazem“ Krista kněze, stejně tak jsou křesťanští manželé povoláni k tomu, aby se stali „živým obrazem“ Krista ženicha. Více než slova je to samotný způsob života a vztahu manželů, který má světu zpřítomnit velkorysou a bezvýhradnou lásku, jíž Kristus miluje církev a celé lidstvo.⁹³ A je to skutečně mimořádné svědectví, které tolik křesťanských manželů vydává světu: jejich schopnost oddanosti jeden druhému a dětem, jejich schopnost věrnosti, trpělivosti, odpuštění a soucitu je taková, že v jejich vztahu lze vycítit „nadpřirozený zdroj“, „něco víc“, co se nedá lidsky vysvětlit a co jejich lásku nepřetržitě živí, až se zdá být téměř hrdinská.⁹⁴

69. S ohledem na slavení manželství je třeba dbát na zapojení snoubenců do výběru čtení pro mši svatou a případně i do volby dalších částí obřadu (např. způsobu vstupního obřadu, svatebního požehnání, podoby přímluv, písní atd.). Jedním z aspektů, který je nutné také zdůraznit, je uvědomění si nového vylití Ducha Svatého, ke kterému dochází během svatebního obřadu. Toto vylití se včleňuje do dynamiky milosti započaté ve křtu a dává nový význam Boží lásce, která se do nás vlévá od samotného křtu a jež nyní nabývá rysů „nadpřirozené manželské lásky“ [*carità coniugale*]. Tímto novým darem Ducha Svatého se srdce manželů obnovují a jejich manželská láska [*amore coniugale*] se orientuje a proměňuje

⁹¹ „Přístupování k této svátosti má zvláštní význam pro rodinný život. Manželé a všichni členové rodiny objevují ve světle víry, že hřích nejen odporuje smlouvě s Bohem, ale také smlouvě manželů a rodinnému společenství. To je vede k setkání s Bohem, který je ‚nekonečně milosrdný‘ (Ef 2,4) a který ve své lásce, silnější než hřích, obnovuje a prohlubuje společenství manželů a rodiny“ (*Familiaris consortio*, č. 58).

⁹² „Při bezprostřední přípravě je důležité snoubence povzbudit k co nejhlubšímu prožití liturgického slavení a pomoci jim v porozumění a vnitřním sledování smyslu každého úkonu. Uvědomme si: když manželství uzavírají dva pokřtění, závazek vyjádřený slovy souhlasu a tělesné spojení, které završuje manželství, může být nahlíženo jen jako znamení smluvní lásky a spojení vteleného Božího Syna a jeho církve. U pokřtěných se slova a gesta proměňují ve výmluvnou řeč víry. [...] Někdy snoubenci nepochopí teologickou a duchovní závažnost manželského souhlasu, který osvětluje význam všech následných úkonů. Je nutné zdůraznit, že ta slova nelze redukovat na přítomnost; obsahují v sobě úplnost, která zahrnuje budoucnost“ (*Amoris laetitia*, č. 213–214).

⁹³ „Svátost není nějaká ‚věc‘ nebo ‚síla‘, protože ve skutečnosti sám Kristus vychází vstříc věřícím manželům ve svátosti manželství. [...] Křesťanské manželství je znamení, které nejen označuje, jak Kristus miloval svou církev ve smlouvě zpečetěné na kříži, ale zpřítomňuje tuto lásku ve společenství manželů. Svým spojením jako jedno tělo zpřítomňují sňatek Božího Syna s lidskou přirozeností. [...] I když ‚analogie manžela-manželky a Krista-církve‘ je ‚analogie nedokonalá‘, zve nás k prosbě za to, aby Pán do každého lidsky omezeného manželství vléval svou božskou lásku“ (*Amoris laetitia*, č. 73).

⁹⁴ „Přichází mi na mysl zázrak rozmnožení chlebě: i pro vás může Pán rozmnožit vaši lásku a dávat vám ji každý den čerstvou a dobrou. Má jí nekonečné zásoby! Dává vám lásku, která je základem vaší jednoty, a každý den ji obnovuje a posiluje. A ještě ji zvětšuje, když se rodina rozrůstá o děti“ (František, *Promluva ke snoubencům připravujícím se na manželství*, 14. února 2014).

v lásku, která má v sobě hloubku a nevyčerpatelnou sílu Boží lásky, tedy v „nadpřirozenou manželskou lásku“ [*carità coniugale*].⁹⁵ Také světci vzývaní v litaních vystupují v roli těch, kdo se přimlouvají za toto vylití Ducha. Snoubencům by velmi pomohlo, kdyby mohli vzývat světce a světice naší doby žijící v manželství, kteří již za sebou mají zkušenost manželů a manželek, otců a matek. Mohli by také s velkým užitekem vzývat svaté přímluvce, kteří jsou pro ně důležití, aby se tak ukázala pravá hodnota manželského stavu v církevním společenství a manželům to pomohlo pochopit krásu a sílu této svátosti v ekonomii spásy.

70. Velký prospěch by mohla přinést jednodenní až dvoudenní duchovní obnova konaná několik dní před svatbou. I když se tato možnost může zdát nereálná vzhledem k mnoha povinnostem spojeným s organizací svatby, přesto tam, kde se uskutečnila, se ukázal její velký přínos. Právě shon a mnoho praktických úkolů spojených s nadcházející oslavou totiž může nevěstu a ženicha odvádět od toho nejdůležitějšího: od slavení svátosti a setkání s Pánem, který přichází, aby „přebýval“ v jejich lidské lásce a naplnil ji svou božskou láskou. Přílišná starost o „věci, které je třeba udělat“, může odvádět pozornost a přehlušit celou duchovní přípravu, která probíhala několik měsíců. V tomto směru může krátká duchovní obnova před svatbou pomoci zaměřit se na to, co je podstatné, odvrátit zrak od podružných věcí a obrátit jej k Pánu, který ženichovi a nevěstě vychází vstříc a přivádí k naplnění povolání, které jim daroval. Pokud není možné uskutečnit přímo duchovní obnovu, může k tomuto účelu posloužit i kratší čas modlitby (např. večerní setkání typu „modlitební vigilie“). V každém případě by měl daný návrh zohledňovat konkrétní životní závazky dotyčných párů a jejich reálné možnosti dopřát si před svatbou čas na duchovní obnovu, aby pro ně nebyl neproveditelný.

71. V období krátce před svatbou – v rámci výše zmíněné duchovní obnovy či „modlitební vigilie“ nebo i v jiném kontextu – hraje velkou roli slavení svátosti smíření.⁹⁶ Zkušenost ukazuje, že přijetí Božího odpuštění – je-li to vhodné, také prostřednictvím hlubší generální zpovědi – lépe než cokoli jiného disponuje snoubence k přijetí milosti, kterou pro ně Bůh ve svátosti manželství připravil. Odstraňuje totiž hluboké pocity viny, které si člověk „vleče“ z minulosti. Dává vnitřní pokoj, směřuje ducha k Boží milosti a milosrdenství a ke všemu, na čem skutečně záleží, a odvrací pozornost od čistě materiálních aspektů svatby. Zpověď vykonaná u příležitosti svatby, někdy i po letech „úniku“ od svátosti smíření, je navíc pro mnohé okamžikem návratu ke svátostné praxi. Pokud je to možné, lze také uvažovat o společném slavení svátosti smíření za účasti rodin snoubenců, svědků a dalších osob, které by si to přály. Tak by se dar Božího milosrdenství vylil také na rodiny snoubenců, které vždy potřebují smíření mezi svými členy a stálou posilu svého společenství. Všem účastníkům svatby by tak pomohl prožít tento okamžik se správným naladěním.

⁹⁵ Srov. *Katechismus katolické církve*, č. 1624: „Různé liturgie mají bohatství modliteb, žehnání a epiklezi, které vyprošují od Boha milost a požehnání pro novou dvojici, zvláště pro nevěstu. V epiklezi této svátosti dostávají novomanželé Ducha Svatého jako společenství lásky Krista a církve. On je pečetí jejich smlouvy, stále přístupným pramenem pro jejich lásku, silou, kterou se bude jejich věrnost obnovovat.“ Srov. také *Amoris laetitia*, č. 120. V manželském obřadu je několik epiklezi, z nichž některé zde citujeme (podle české verze *Editio typica altera Ordo celebrandi Matrimonium* schválené Kongregací pro bohoslužbu a dohled nad udělováním svátosti dekretem Prot. č. 1219/04/L ze dne 7. října 2005). Modlitba na konci vzývání svatých: „Shlédni milostivě na své služebníky N a N, kteří své životy spojují v manželství a prosí o tvou ochranu a požehnání. Vlej do jejich duše milost svého Svatého Ducha a naplň jejich srdce svou láskou, aby navždy zůstali věrni svému vzájemnému slibu.“ Epikleze v modlitbě za požehnání manželů (první formule): „Vztáhni, Bože, nad N a N svou ochrannou ruku a svým Svatým Duchem naplň jejich srdce. Dej, ať nikdy nepřestanou v síle tvé svátosti sdílet dary tvé lásky, ať jsou jeden druhému znamením tvé přítomnosti, ať jsou jedno tělo a jedna duše.“ Epikleze v modlitbě za požehnání manželů (druhá formule): „Prosíme tě proto, Bože, ať na nevěstě N a ženichovi N spočíne tvé hojné požehnání a jejich srdce ať naplní tvůj Svatý Duch, aby se jeden druhému stávali stále více darem

(a aby dobře vychovali své děti k prospěchu rodiny i církve).“

⁹⁶ Srov. *Katechismus katolické církve*, č. 1622; Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 53.

72. Zapojení rodičů, svědků a členů nejbližší rodiny do společné modlitby před svatbou, a to i mimo slavení zpovědi, se může ukázat jako velmi krásná příležitost pro všechny, aby se semkli kolem novomanželů. Pro nevěstu a ženicha je to příležitost přijmout požehnání rodičů, jak se to traduje v Bibli (srov. Tob 10,11–13; 11,17). Příbuzní a přátelé mají díky tomu možnost pochopit, že zastupují a zviditelňují církevní společenství, které novou rodinu přijímá do velké rodiny církve a cítí povinnost manžele podporovat.

73. Souhrnně lze říci, že cílem bezprostřední přípravy je: a) připomenutí naukových, morálních a duchovních aspektů manželství (také výslovné seznámení s obsahem předepsaných kanonických rozhovorů); b) duchovní zkušenost setkání s Pánem; c) příprava na vědomou a plodnou účast na svatební liturgii.⁹⁷

Třetí etapa: doprovázení v prvních letech manželského života

74. Katechumenátní program nekončí slavením svatby. Spíše než jako izolovaný akt by se totiž toto slavení mělo chápat jako vstup do „trvalého stavu“, který proto vyžaduje vlastní specifickou „trvalou formaci“, tvořenou reflexí, dialogem a pomocí ze strany církve.⁹⁸ Proto je třeba novomanželům alespoň v prvních letech manželského života „dělat doprovod“⁹⁹ a nenechávat je opuštěné.¹⁰⁰

75. Novomanželé si mají být vědomi toho, že uzavření manželství je začátkem cesty a že manželský pár je stále „otevřeným projektem“, nikoli „hotovým dílem“.¹⁰¹ Je proto dobré, aby se novomanželům pomáhalo právě v této první fázi, v níž začínají uskutečňovat svůj „životní projekt“, který je do manželství vepsán, ale ještě není plně realizován. Milost obsažená ve svátosti totiž nepůsobí automaticky, nýbrž vyžaduje, aby s ní manželé spolupracovali a zodpovědně přijímali úkoly a výzvy, které manželský život přináší.¹⁰²

76. K uskutečnění toho všeho ať se manželským párům navrhne pokračování katechumenátního programu s pravidelnými setkáními – v měsíčních nebo případně jiných

⁹⁷ Srov. Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 50–58.

⁹⁸ „Přípravu na křesťanské manželství můžeme tedy označit jako cestu víry, která slavením sňatku nekončí, nýbrž pokračuje v celém rodinném životě. Z toho důvodu se náš pohled neomezuje pouze na úkon sňatku a na okamžik jeho slavení, nýbrž na manželství jako stav, který stále trvá“ (Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 16).

⁹⁹ „Největší účinnosti pastorační péče se dosahuje tam, kde doprovázení nekončí svatební oslavou, ale ‚provází‘ alespoň první roky manželského života. Prostřednictvím rozhovorů s jednotlivými páry a momentů ve společenství jde o to, pomoci mladému manželskému páru získat nástroje a podporu pro život v jeho povolání. A to se může dít pouze cestou růstu samotných dvojic ve víře“ (František, *Promluva k účastníkům diecézního formačního kurzu o manželství a rodině organizovaného tribunálem Římské roty*, 27. září 2018).

¹⁰⁰ „Je nezbytné novomanžele doprovázet v prvních letech jejich manželského života, aby se oživovalo a prohlubovalo jejich vědomé a svobodné rozhodnutí patřit si a milovat se až do konce. V mnoha případech je doba zasnub nedostatečná, rozhodnutí uzavřít manželství se z různých důvodů uspěchá, přičemž aby toho nebylo málo, zraní mladých lidí se opožďuje. Novomanželé pak musejí doplnit cestu, kterou měli projít během zasnoubení“ (*Amoris laetitia*, č. 217).

¹⁰¹ „Smlouva lásky mezi mužem a ženou, smlouva na celý život, se nedá improvizovat, nedá se uzavřít ze dne na den [...], na lásce se musí pracovat, je třeba ujit kus cesty. Smlouvě lásky muže a ženy se člověk učí a zdokonaluje ji. Dovolím si říci, že tato smlouva je řemeslným dílem. Učinit ze dvou životů jeden, to je také téměř zázrak, zázrak svobody a srdce, které se svěřilo víře“ (František, *Generální audience. Rodina – 16. Zasnoubení*, 27. května 2015).

¹⁰² „Manželství nelze chápat jako něco uzavřeného. Jejich spojení je reálné, je nezrušitelné a bylo potvrzeno a posvěceno svátostí manželství. Ale v tomto spojení se manželé stávají [s Ježíšem přítomným mezi nimi] protagonisty, pány svých dějin a tvůrci plánu, který mají společně naplňovat. [...] Manželské ‚ano‘, které si vzájemně dali, je začátek cesty, jejíž cíl je uschopňuje překonávat to, co s sebou přináší okolnosti, i překážky, které se stavějí do cesty. Požehnání, které přijali, je milost a podnět k této stále otevřené cestě. Často pomůže, když se posadí k rozhovoru, aby vypracovali cíle, prostředky a jednotlivosti svých konkrétních plánů“ (*Amoris laetitia*, č. 218).

intervalech, podle uvážení doprovázejícího týmu a možností, které pár má – a s dalšími akcemi, a to jak zahrnujícími celou komunitu, tak jen pár samotný.¹⁰³ Pokud manželé změní bydliště a farnost, je dobré, aby se dokázali začlenit do nové farnosti, která by je pozvala na doprovodné programy pro manžele v rámci nového společenství.

77. Je to vhodná doba pro skutečnou „manželskou mystagogii“. Pod pojmem „mystagogie“ se rozumí „uvedení do tajemství“. Jde o zvláštní typ katecheze, kterou pastýři církve v prvních staletích adresovali nově pokřtěným, aby jim dali pochopit, co se v nich odehrálo při křtu přijatém během slavnostní velikonoční vigilie.¹⁰⁴ Mystagogická katecheze byla často prokládána řečnickými otázkami typu: „Víte, co jste přijali?“ „Víte, co ve vás Pán vykonal?“ Taková katecheze tedy měla po slavení křtu postupně vést k jeho plnému pochopení, především po stránce rituální a symbolické – prostřednictvím vysvětlování duchovního obsahu každého jednotlivého aspektu obřadu –, ale také po stránce jeho morálních a existenciálních důsledků, aby člověk pochopil, jaké jsou konkrétní životní důsledky toho, co bylo slaveno.

Styl mystagogické katecheze lze aplikovat i na manželství. Znovu projít jednotlivé momenty svatebního obřadu může přinést hlubší pochopení jejich bohatého symbolického a duchovního významu a jejich konkrétních důsledků pro manželský život: vzájemně daný slib (u základu manželství stojí rozhodnutí vůle vytvořit jednotu, a nikoli pouhý pomíjivý cit, rozhodnutí, které je třeba stále posilovat),¹⁰⁵ požehnání symbolů, které nám připomínají manželství, např. prstenů (slib věrnosti, který je nutné stále obnovovat),¹⁰⁶ slavnostní požehnání manželů (Boží milost, která sestupuje na lidský vztah, objímá ho a posvěcuje, a člověk jí má zůstat vždy otevřený),¹⁰⁷ připomínka manželů v srdci eucharistické modlitby (úkol vždy vkládat manželskou lásku do Kristova velikonočního tajemství, aby se oživovala a stále prohlubovala).¹⁰⁸ V mystagogické manželské katechezi, stejně jako v katechezi křestní, nakonec zaznívá výzva: „Staňte se tím, čím jste! Nyní jste manželé, žijte tedy stále více jako manželé! Pán požehnal a ‚naplnil‘ váš svazek milostí, tak tuto milost dobře využijte!“ Z tohoto důvodu je důležité, aby manželé vnímali Kristovu přítomnost nejen v ostatních svátostech, ale i v samotné svátosti manželství. Kristus je přítomen mezi nimi jako manželé. On denně živí jejich vztah a oni se k němu mohou společně obracet v modlitbě. Milost svátosti působí mezi nimi a projevuje se v jejich konkrétním životě. Manželům je proto třeba pomáhat, aby poznávali „znamení“ Kristovy přítomnosti v jejich svazku.¹⁰⁹

Mnohokrát se stává, že se pozornost mladých manželů soustředí na potřebu výdělků a na děti. Přestávají pracovat na kvalitě vzájemného vztahu a zapomínají na Boží přítomnost ve své lásce. Stojí za to pomáhat mladým manželským párům, aby si dokázaly najít čas na prohlubování svého přátelství a na přijetí Boží milosti. K tomu jistě přispívá i předmanželská

¹⁰³ „Bylo by žádoucí, aby mladí manželé, zvláště v prvních pěti letech svého manželského života, byli doprovázeni pomocí kurzů organizovaných ve farnostech nebo děkanátech“ (Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 73).

¹⁰⁴ Srov. např. Cyril Jeruzalémský – Jan Jeruzalémský, *Mystagogické katecheze*; Ambrož Milánský, *De Sacramentis; De Mysteriis*.

¹⁰⁵ Srov. *Amoris laetitia*, č. 133–135, 143–146, 163–164, 321–323.

¹⁰⁶ Srov. tamtéž, č. 125, 147–152, 319–320.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, č. 77, 120–124.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, č. 72–75, 317–318.

¹⁰⁹ „Celý společný život manželů, celá síť vztahů, které se tvoří mezi nimi, s jejich dětmi a se světem, budou proniknuty a umocněny svátostnou milostí, která prýští z tajemství vtělení a paschy, v němž Bůh vyjádřil celou svou lásku k lidstvu a důvěrně se s ním spojil. Nikdy nebudou sami jen se svými silami, když budou stát před jakoukoli výzvou, která je potká. Jsou povoláni k tomu, aby odpovídali na Boží dar svým úsilím, svou tvořivostí, svou vytrvalostí v každodenním boji, ale budou moci vždycky vzývat Ducha Svatého, který posvětil jejich spojení, aby se přijatá milost v každé nové situaci nově projevila“ (*Amoris laetitia*, č. 74).

čistota, protože dává novomanželům čas být spolu, lépe se poznat, aniž by hned mysleli na plození a výchovu dětí.

78. Od samého počátku manželského života je důležité přijímat konkrétní pomoc, aby bylo možné prožívat mezilidské vztahy harmonicky. Je třeba se naučit mnoha novým věcem: přijímat odlišnost druhého člověka, která je okamžitě patrná;¹¹⁰ nemít od soužití ve dvou nerealistická očekávání a považovat ho za cestu růstu;¹¹¹ zvládat konflikty, které nevyhnutelně vznikají;¹¹² poznávat různé etapy, kterými prochází každý láskyplný vztah;¹¹³ vést dialog s cílem hledat rovnováhu mezi osobními potřebami a potřebami manželů a rodiny;¹¹⁴ osvojovat si zdravé každodenní návyky;¹¹⁵ navazovat od počátku správné vztahy s rodinami, z nichž manželé pocházejí;¹¹⁶ začít pěstovat společnou manželskou spiritualitu;¹¹⁷ a ještě mnohem více. Z různých možných inspirací by bylo možné manželům navrhnout, aby si vedli „Manželský deník“, který by sloužil k pravidelnému ověřování stavu jejich manželského soužití a do kterého by si zaznamenávali radosti i bolesti i vše, co tvoří konkrétní zkušenost života manželů. Jde o jakési „posvátné zápisky“, které mají uchovat v paměti každý významný okamžik života zasažený milostí Ducha Svatého a které se mohou stát prostředkem předávání víry v rodině a „památníkem“ na to, jak v ní milost Ducha Svatého působila.

79. Mnoho aspektů manželského a rodinného života se v tomto období může stát námětem rozhovorů a katecheze. Je například nezbytné poučit manželské páry o citlivém tématu sexuality v manželství¹¹⁸ a souvisejících otázkách, jakými jsou předávání života a kontrola porodnosti i další morální a bioetické otázky.¹¹⁹ Jinou oblastí, která by se neměla opomíjet, je lidská a křesťanská výchova dětí, jež představuje vážnou odpovědnost rodičů. Manžele je třeba o ní informovat a vhodně je proškolit, neboť se stále častěji objevuje tendence se v této otázce rozcházet nebo se výchovou dětí nezabývat a přenechávat ji jiným.¹²⁰ Nauka církve poskytuje manželům v souvislosti s těmito otázkami pokladnici moudrosti, která je z jejich strany velmi ceněná a vítaná, pokud je jim vhodně podána.

¹¹⁰ „Pohled se obrací do budoucnosti, kterou je třeba s Boží milostí budovat den po dni, a právě proto se od nikoho z manželů neočekává, že bude dokonalý. Je třeba odložit iluze a přijmout ho takového, jaký je: nedokonalý, povoláný k růstu, na cestě. Když se na manželského partnera pohlíží ustavičně kriticky, znamená to, že manželství nebylo přijato také jako plán pro společné budování s trpělivostí, pochopením, tolerancí a velkorysostí. Láska je pak krok za krokem nahrazována inkvizitorským a neúprosným pohledem, kontrolováním zásluh a práv každého, protesty, soupeřivostí a obhajováním sebe. Tak se manželé stávají neschopnými vzájemně se podněcovat ke zrání a k růstu jejich spojení. Je nutné, aby se novým manželům toto představilo s realistickou jasností od samého začátku, aby jim bylo jasné, že teprve začínají“ (*Amoris laetitia*, č. 218).

¹¹¹ Srov. tamtéž, č. 221.

¹¹² Srov. tamtéž, č. 106, 163, 210, 232–234, 240.

¹¹³ „Tato cesta má různé etapy, které manžele vyzývají k velkodušnému darování se: od počátečního dojmu, který se vyznačuje výrazně smyslovou přitažlivostí, se přechází k potřebě zakoušet druhého jako součást vlastního života. Odtud se přejde k fázi, ve které manželům vzájemná sounáležitost zachutná, dále k chápání celého života jako plánu obou dvou, ke schopnosti stavět štěstí druhého nad svoje vlastní potřeby a k radosti vidět své manželství jako dobro pro společnost“ (*Amoris laetitia*, č. 220).

¹¹⁴ „K zrání lásky patří také učit se ‚vyjednávat‘. To není nějaký vychytralý postoj nebo obchodní hra, ale cvičení vzájemné lásky, protože toto vyjednávání tvoří předivo vzájemných nabídek a odříkání se pro dobro rodiny. V každé nové etapě manželského života je třeba si společně sednout a znovu vyjednávat dohody, ale tak, aby nebyli vítězové a poražení, nýbrž aby vyhráli oba dva“ (*Amoris laetitia*, č. 220).

¹¹⁵ „Je třeba také mladé manžele podněcovat k tomu, aby si vytvářeli návyky, které jim poskytnou zdravý pocit stálosti a pevnosti a které se budují řadou každodenních společných rituálů. Je dobré dát si vždycky po ránu polibek, každý večer si žehnat, očekávat druhého a přivítat ho, když přijde domů, někdy si někým společně zajít a dělit se o domácí práce“ (*Amoris laetitia*, č. 226).

¹¹⁶ Srov. tamtéž, č. 17–18.

¹¹⁷ Srov. tamtéž, č. 313 a násl.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, č. 150–157.

¹¹⁹ Srov. tamtéž, č. 80–83.

¹²⁰ Srov. tamtéž, č. 84–85; František, *Generální audience. Rodina – 15. Výchova*, 20. května 2015.

80. Jedná se tedy o „učednickou“ fázi, během níž je velmi užitečná blízkost a konkrétní podněty již zralých manželských párů, které se s těmi mladšími podělí o to, co se „na cestě“ naučily.¹²¹

Velkým přínosem je ochota prarodičů starat se o svá vnoučata. Umožňuje novomanželům, aby si na sebe udělali čas. Někdy však tato péče není dostupná, což manžele fakticky nutí hledat jiná řešení. Každá taková nabídka velkorysosti a pomoci mladým manželům je nádherným projevem milosrdné lásky.

81. Pastorec manželství má být především pastorační péčí o manželské pouto [*vincolo*].¹²² Párům se má pomáhat, aby pokaždé, když se setkají s novými obtížemi, měly na srdci především obranu a upevnění manželského svazku, a to pro jejich vlastní dobro i pro dobro dětí. Při setkáních, která se jim nabízejí, je třeba trvat na posvátnosti manželského pouta [*vincolo coniugale*] a – jak vyplývá ze zkušenosti – na tom, že duchovní, psychologická a materiální dobra, která plynou ze zachování svazku, jsou vždy mnohem vyšší než ta, která si lze slibovat od případného rozchodu. To je naučí správné trpělivosti, statečnosti a rozvážnosti, kterou je třeba si zachovat v těžkých chvílích. Naučí se také nevidět v rozvázání manželského pouta snadné řešení problémů, jak se bohužel manželským párům často radí.

Tím, že se člověk učí překonávat těžké chvíle, zraje v lásce a svazek se utvrzuje; každá krize je příležitostí k růstu a ke „kvalitativnímu skoku“ ve vztahu, který je povoláván k nové hloubce a autenticitě.¹²³ Stejně jako v křesťanském životě se člověk „cvičí“ v „boji pro víru“ (1 Tim 6,12), tak i v manželském životě se manželé musí cvičit v „obraně“ svého manželství před všemi vnitřními i vnějšími, lidskými i duchovními, společenskými i kulturními hrozbami, které mohou podkopat jeho pevnost i samotnou existenci. Je důležité zopakovat, že nabízená pomoc musí zahrnovat duchovní doprovázení, praktické postupy, strategie vycházející ze zkušenosti i psychologické vedení. Rovněž bude užitečné upozornit manžele na dostupná místa a osoby, poradenská centra nebo ochotné rodiny, na které se mohou v případě potíží obrátit o pomoc.

82. Je naprosto nezbytné zaměřit cestu manželů k setkání s Kristem: manželé se potřebují s Kristem neustále setkávat a nechat se živit jeho přítomností. Novomanželé musí vnímat zejména mimořádnou příležitost, kterou jim nabízí svátost eucharistie a svátost smíření, aby měli živý kontakt s Ježíšem a mohli se mu připodobnit.¹²⁴ Ze svátosti eucharistie manželé skutečně získávají milost překonávat vlastní uzavřenost a sobectví.¹²⁵ Ve svátosti smíření zakoušejí nekonečné bohatství milosrdenství Boha, který nám ve svém Synu vždy odpouští. Tak se učí uplatňovat mezi sebou trpělivost a milosrdenství, protože přijaté

¹²¹ „Manželé, kteří mají dobrou zkušenost se zaučováním tohoto druhu, mohou nabídnout praktiky, které se jim osvědčily: jak plánovat čas, v němž jsou manželé nezištně spolu, čas odpočinku s dětmi, různé způsoby slavení významných příležitostí, prostor pro duchovní sdílení. Ale mohou také učit prostředkům a cestám, které pomůžou naplnit tyto chvíle obsahem a smyslem, aby se manželé naučili lépe komunikovat“ (*Amoris laetitia*, č. 225).

¹²² Srov. tamtéž, č. 211.

¹²³ „Je třeba pomáhat objevovat, že překonaná krize nevede k méně intenzivnímu vztahu, ale zlepšuje víno manželského spojení, ustaluje ho a přivádí ke zralosti [...], když se manželství přijímá jako úkol, který zahrnuje také překonávání překážek, pak je každá krize vnímána jako příležitost ke společnému pití lepšího vína“ (*Amoris laetitia*, č. 232).

¹²⁴ „K manželské spiritualitě [...] musí proto patřit také obnova svátostného života se zvláštním důrazem na svátost smíření a eucharistie. Svátost smíření oslavuje Boží milosrdenství vůči lidské bídě, dává uzrát životní síle křtu a účinnosti biřmování. Na tomto pozadí jasně vystupuje do popředí pedagogika vykoupené lásky, která odhaluje velikost Božího milosrdenství tváří v tvář dramatu člověka, kterého Bůh stvořil a ještě obdivuhodněji vykoupil. Eucharistie, která je slavením památky odevzdání Ježíše církvi, rozhojňuje citovou lásku charakteristickou pro manželství, uskutečňovanou každodenním darováním se manželovi, manželce, dětem. Nesmíme přitom zapomínat a přehlížet, že „oslavou, která dává smysl jiným formám modlitby i kultu, je právě to, co se vyjadřuje v každodenní modlitbě rodiny, totiž láska a sebedarování“ (EV, č. 93)“ (Papežská rada pro rodinu, *Příprava na svátost manželství*, č. 41).

¹²⁵ Srov. *Amoris laetitia*, č. 186, 318.

odpuštění se stává odpuštěním projeveným druhému podle Ježíšova učení: „Neměl ses tedy i ty smilovat nad svým druhem, jako jsem se smiloval já nad tebou?“ (Mt 18,33).¹²⁶ Při setkání s Kristem prostřednictvím svátostí tak postupně dozrává u křesťanských manželů jejich specifická *manželská identita*.

83. Stálé a trvalé péče církve o manželské páry lze dosáhnout různými pastoračními prostředky, jako jsou:¹²⁷ naslouchání Božímu slovu, zejména prostřednictvím *lectio divina*; setkání k úvahám o aktuálních otázkách týkajících se manželského a rodinného života; zapojení manželských párů do liturgického slavení určeného speciálně pro ně; pravidelná duchovní cvičení pro manžele; eucharistické adorace organizované pro manžele s texty k rozjímání, vzaty například ze životopisů svatých manželů; duchovní rozhovory a doprovázení; účast na společenstvích rodin pro navázání kontaktů s jinými rodinami; zapojení do charitativní a misijní činnosti.¹²⁸ Manželé potřebují rozvíjet skutečnou „manželskou spiritualitu“, která živí a udržuje specifickou cestu ke svatosti, po níž v manželském životě krácejí.¹²⁹

Mezi nejcennější pastorační nástroje patří oslava výročí svatby v rámci společného liturgického slavení se zvláštním požehnáním pro manžele. Při významnějších výročích (např. každých pět let) lze navrhnout obnovení manželského slibu těm manželům, kteří v daném roce výročí slaví. Takovými i jinými způsoby je možno pomáhat rodině, aby se cítila být nedílnou součástí církevního společenství, které spolu s ní slaví, sdílí radost a životní cestu manželů a stává se tak „rodinou rodin“.¹³⁰

84. S rozvojem manželské identity může růst misijní smysl, který ze svátosti vyplývá.¹³¹ V této fázi, kdy se katechumenátní program pro manželský život chýlí ke konci, je tedy vhodné vyzvat manželské páry, aby se zapojily do běžné rodinné pastorace ve svých farnostech nebo v jiných církevních společenstvích, s nimiž navázaly nějaké vazby. Novomanželé by se například mohli postupně zapojovat do katechumenátní přípravy na manželství nových skupin snoubenců a do komunitního života, do pastorační péče o děti a mládež a přebírat konkrétní úkoly při animaci společenství. Mohly by vzniknout skupiny manželské spirituality (také s pomocí některých rodinných hnutí) a skupiny zaměřené na pastorační manželství.

85. Shrňme-li cíle doprovázení v prvních letech manželského života, můžeme říci, že jsou tyto: a) představit v „mystagogické manželské katechezi“ duchovní a existenciální důsledky, jaké má tato svátost v praktickém životě; b) pomáhat manželským párům od samého počátku správně přistupovat k mezilidským vztahům v manželství; c) hlouběji pronikat do témat sexuality v manželském životě, předávání života a výchovy dětí; d) vstěpovat manželům pevnou vůli bránit manželské pouto v každé krizové situaci, která může nastat; e) nabízet setkání s Kristem jako nepostradatelný zdroj obnovy manželské milosti a osvojení si manželské spirituality; f) upozorňovat na smysl specifického poslání křesťanských manželů.

86. V návaznosti na tuto nabídku nelze opomenout naléhavost adekvátnější přípravy kněží, seminaristů a laiků (včetně manželských párů) ke službě doprovázení mladých lidí při vstupu do manželství. Systematická formace pro manželský katechumenát a její trvalá aktualizace je u kněží či řeholníků a pastoračních pracovníků nezbytná k překonání starých návyků i k tomu, aby si osvojili pastorační styl doprovázení. Důležitý je též obsah formace (teologický, morální, bioetický a duchovní): má odpovídat současné situaci párů, které ve

¹²⁶ Srov. tamtéž, č. 105–108.

¹²⁷ Srov. tamtéž, č. 227–229.

¹²⁸ Srov. František, *Projev k tribunálu Římské rotě u příležitosti zahájení justičního roku*, 29. ledna 2019.

¹²⁹ Srov. *Amoris laetitia*, č. 313–324; *Gaudete et exsultate*, č. 14–34.

¹³⁰ Srov. *Amoris laetitia*, č. 87.

¹³¹ Srov. tamtéž, č. 88, 324.

chvíli, kdy se obracejí na církev s žádostí o uzavření manželství, často již žijí ve společné domácnosti a mají děti. V mnoha pastoračních kontextech se stala nepostradatelnou zejména formace seminaristů a kněží více zaměřená na nové výzvy manželské a rodinné pastorace, včetně otázek souvisejících se sexuální a manželskou morálkou a bioetikou, které jsou dnes součástí každodenního života rodin v mnoha částech světa. Pro účinnou a efektivní činnost manželů jako pastoračních aktérů je dále nezbytné pochopit vztah komplementarity a církevní spoluzodpovědnosti, který existuje mezi *ordo sacerdotalis* a *ordo coniugatorum*.¹³² Má vést k tomu, aby se působení kněží otevřelo k větší spolupráci s laiky a rodinami a aby se uznala jejich významná pastorační role ve farnostech a na diecézní úrovni. V mnoha místních poměrech často chybí prostor pro manžele, aby mohli působit v pastoraci právě jakožto manželé. Není pochyb o tom, že k vyjádření misijního charakteru manželské pastorace je vedle specifického doprovázení ze strany pastýřů zapotřebí také svědectví rodin a manželů. V tomto smyslu není dobré oddělovat *ecclesia docens* od *ecclesia discens*,¹³³ a to právě z důvodu bohaté a konkrétní zkušenosti z manželského a rodinného života, kterou manželé mají.

Doprovázení párů „v krizi“

87. V příběhu každého manželství mohou nastat chvíle, kdy toto společenství slábne a manželé prožívají někdy i dlouhá období utrpení, únavy a neporozumění a procházejí skutečnými manželskými „krizemi“. Ty patří k životní historii všech rodin; pokud se taková období podaří překonat, mohou manželům pomoci být šťastní „novým způsobem, vycházejícím z možností, jež otevírá nová etapa“, čímž se „víno manželského svazku“ stává ještě zralším.¹³⁴ Nicméně aby se krizová situace nezhoršila natolik, že by se stala nenapravitelnou, je vhodné, aby ve farnosti nebo komunitě byla k dispozici pastorační služba doprovázení manželů v krizi, na kterou by se mohli obracet ti, kdo vnímají, že se v této situaci nacházejí; „služba na pomoc těm, jejichž manželský vztah je rozbitý, je naléhavě potřebná“.¹³⁵ Předcházení vzniku roztržek je dnes rozhodujícím faktorem, aby se předešlo rozchodům, které mohou pouto nenapravitelně oslabit a poškodit.

88. Zkušenost ukazuje, že „v obtížných nebo kritických situacích většina manželů nevyhledává pastorační pomoc, protože ji nepovažuje za rozumnou, blízkou, realistickou a „vtělenou“,“¹³⁶ a proto je vhodné, aby kromě kněze se „doprovázejícími osobami“ párů v obtížích nebo již odloučených stali právě manželé, zejména ti, kteří krizi již prožili a překonali. Oni budou „doprovázející komunitou“, která může vydávat svědectví a ukazovat, že milosrdným Samaritánem je zmrtvýchvstalý Kristus, který si uchovává rány na svém oslaveném těle, a právě proto soucítí s raněným člověkem opuštěným na cestě.¹³⁷ s manželskými páry v nesnázích.

89. Za tímto účelem je také naléhavě nutné zavést vzdělávací projekty pro páry, které by doprovázely manžele v krizi i žijící odloučeně, aby se vytvořily podmínky pro pastorační službu, jež by odpovídala potřebám rodin. Pozornost je třeba věnovat jednak manželům v obtížích, jednak také dětem, pokud zde jsou; ty je třeba doprovázet pomocí psychologického a duchovního dialogu, který dokáže pochopit jejich osobní a rodinné nesnáze a poskytnout jim podporu.

¹³² [Kněžským stavem a manželským stavem, pozn. překl.]

¹³³ [Církev učící a církev učící se, pozn. překl.]

¹³⁴ Srov. *Amoris laetitia*, č. 232. O manželských krizích, srov. č. 232–240.

¹³⁵ Tamtéž, č. 238.

¹³⁶ Tamtéž, č. 234.

¹³⁷ Srov. František, *Audience pro členy sdružení „Retrouvaille“*, 6. listopadu 2021.

V této souvislosti se znovu ukazuje důležitost pastorační péče o pouto, která musí už od prvních let doprovázet mladé manžele v různých etapách jejich společného života. Krize, jež bývají součástí jejich cesty, se totiž musí proměnit v příležitosti, někdy bolestné, které sice způsobují rány a zranění v srdci a na těle, ale mají ponechávat prostor pro smíření, odpuštění a působení milosti, jež se i nadále projevuje ve svátostném svazku.

90. Existují běžné krize, které se objevují ve všech manželstvích a jsou typické pro určité etapy rodinného života (příchod prvního dítěte, výchova dětí, „prázdné hnízdo“, stárí rodičů). Existují však také osobní krize, spojené s ekonomickými, pracovními, citovými, sociálními a duchovními obtížemi nebo s traumatickými a nečekanými okolnostmi a událostmi.¹³⁸ Ve všech těchto případech „namáhavé umění odpouštět, ke kterému je nezbytná podpora milosti, vyžaduje velkorysou spolupráci příbuzných a přátel a někdy také profesionální pomoc zvnějšku“.¹³⁹ Jde o to, aby se zabezpečilo doprovázení, které je nejen psychologické, ale také duchovní, a aby se postupnou osobní mystagogickou cestou a svátostmi obnovil hluboký smysl pro manželské pouto a vědomí Kristovy přítomnosti mezi manžely. Ztišení v srdci, vzývání jména Ježíše Krista a naslouchání jeho hlasu jim může pomoci vytvářet podmínky pro to, aby on živil jejich vztah, pomáhal jim v těžkostech, zastavil se a pil s nimi kalich utrpení, stál po jejich boku jako poutník s emauzskými učedníky (srov. Lk 24,13).

V praxi jde o vytváření prostorů a způsobů, které lidem umožní naučit se v každodenním životě umění rozlišovat, aby byli schopni včas rozpoznat situace utrpení a ohrožení, jimž je třeba se vyhnout, i nezralosti a zranění, která je třeba překonat. „Zůstaňte v mé lásce“ (Jan 15,9) je povzbuzení, jež může zaznívat v unavených srdcích.

91. Jako příklad možného praktického využití uvedených zásad zde nabízíme program pro manžele v krizi, inspirovaný Ježíšovou cestou s emauzskými učedníky (srov. Lk 24,13 a 35). Po patřičném seznámení farního společenství s touto službou, pokud pár vznesne žádost a přijme návrh společné cesty doprovázení, lze zkusit střídat „individuální“ setkání (s jednotlivou dvojicí) a „skupinová“ setkání (zahrnující více párů). Ve zkratce by cesta mohla mít následující průběh:

- „Přiblížil se k nim sám Ježíš a připojil se k nim“ (Lk 24,15) – První („individuální“) setkání pro uvítání a seznámení.

První setkání by mělo proběhnout v podmínkách diskrétnosti a osobní blízkosti, a proto pouze s jedním párem, který přivítá a vyslechne pár doprovázejících manželů a kněz, kteří jsou schopni projevit empatii, náklonnost a plnou ochotu manžele podpořit. Po tomto prvním pouze „naslouchacím“ setkání budou následovat další, která zahájí vlastní proces doprovázení.

- „O čem to cestou spolu rozmlouváte?“ (Lk 24,17) – Několik setkání („individuálních“), aby manželé řekli Bohu a svému partnerovi důvod, proč je jejich „tvář smutná“ (Lk 24,17).

Všechna setkání mají vždy probíhat v atmosféře modlitby, protože se jedná o duchovní cestu, a nikoli o čistě psychologickou „párovou terapii“. Manželé se tak postaví do Boží přítomnosti a budou vedeni k tomu, aby „otevřeli svá srdce“, aby každý z manželů poznal „čím ten druhý trpí“. Doprovázející budou jejich „otevřená srdce“ usměrňovat tak, aby nedocházelo jen k vzájemnému obviňování. Otázky, na které je třeba odpovědět, tedy nezní: „Jaké jsou tvé chyby?“ „Co bys měl změnit?“ atd., ale spíše: „Jaké utrpení v sobě nosím?“, „Jaké nepříjemné pocity mám?“, „Co mě trápí na způsobu, jakým žijeme náš vztah?“ Není totiž neobvyklé, že manželským párům chybí taková komunikace a dialog, které by umožnily poznat duševní rozpoložení a úhel pohledu toho druhého.

¹³⁸ *Amoris laetitia*, č. 235–236.

¹³⁹ Tamtéž, č. 236.

- „Jak jste nechápaví a váhaví uvěřit tomu všemu, co mluvili proroci! Což to všechno nemusel Mesiáš vytrpět, a tak vejít do své slávy? (Lk 24,25–26) – Setkání („rozšířená“) s několika páry s cílem „vnést světlo“ do krize.

Po individuálních setkáních s každou jednotlivou dvojicí mohou následovat skupinová setkání, během nichž jeden z doprovázejících párů může vyprávět o svých vlastních zkušenostech a krizích, kterými prošel, a zdůraznit „nové věci“, které se v těžkých chvílích a zkouškách manželství naučil. Může se také konat krátké vyučování s četbou a komentářem vhodně vybraných částí *Amoris laetitia* nebo úryvků ze spisů svatých manželů, kteří překonali těžké chvíle manželské zkoušky. Cílem je poukázat na to, že „krize“, pokud je přijmeme, porozumíme jim, prožíváme je společně a čelíme se jim s Pánovou pomocí, se mohou pro manželský pár proměnit v okamžiky milosti a růstu. V konečném důsledku nejsou krize „anomáliemi“, ale „normálními“ událostmi manželského života. Jsou jimi dokonce i krize způsobené osobními slabostmi a hříchy. I ty se mohou stát oním „utrpením Krista“, přítomného mezi manželi, který je zraněn jejich hříchy, spolu s nimi trpí a vstupuje s nimi do slávy (srov. Lk 24,26) uzdraveného a „vykoupeného“ vztahu. Při těchto setkáních, jak už jsme zdůraznili v katechumenátním programu pro manželství, nesmí chybět *kérygmatické* hlásání: Pán je přítomen a žije! Spolu s ním se i „smrt“ vyplývající z krize může proměnit ve vzkříšení k novému životu!

- „Potom začal od Mojžíše, probral dále všechny proroky a vykládal jim, co se ve všech částech Písma na něj vztahuje“ (Lk 24,27) – Setkání („skupinová“) zaměřená na Písmo svaté.

Na předchozí „katechetická“ setkání mohou navazovat další skupinová setkání, při nichž se společně slaví bohoslužba slova. Přečte se biblický úryvek, po němž následuje čas na rozjímání a sdílení provázené otázkami a zakončené závěrečnou reflexí navrženou doprovázejícími. Dbá se na výběr biblických textů o tématech, jako jsou: Boží blízkost ve zkouškách, odpuštění přijaté od Boha a prokázané druhým, milost působící ve slabosti, společenství srdcí jako plod Ducha Svatého, povolání ke svatosti, svátost manželství atd.

- „Zůstaň s námi, neboť se připozdívá“ (Lk 24,29) – Eucharistická adorace a svátost smíření.

Manželům, kteří jdou po této cestě, lze navrhnout „eucharistický večer“ (nebo i více než jeden). Po několika setkáních, jež vnesla světlo do různých prožívaných krizí, si člověk často uvědomí, že je neschopný je překonat. Obtíže se zdají být nad lidské síly. To může být příležitost, abychom své krize svěřili Pánu přítomnému v Nejsvětější svátosti. Můžeme je „přinést“ a „položít“ k jeho nohám, aby mohl uzdravit rány a vyléčit srdce. Toto předložení krize Pánu lze prožít prostřednictvím určitého úkonu, který manželé učiní před Nejsvětější svátostí (položení nějakého předmětu či symbolu), a to v rámci prostého liturgického obřadu.

Jiný způsob, jímž mohou manželé zakusit Pána, který „zůstává s námi“, je obřad pokání. Ve chvílích krize je nesmírně důležité přistoupit ke svátosti smíření. Nic nepomůže zahojit rány a odpustit manželům tak jako odpuštění přijaté od Pána. Svátost pak vlévá do duše zvláštní milosti smíření: smíření s Bohem, se sebou samým a svou minulostí, s bližním. To vše pomáhá, díky balzámu smíření a odpuštění, léčit rozdělení a „vnitřní“ odcizení mezi manžely.

- „Vzal chléb, pronesl nad ním požehnání, rozlámal ho a podával jim“ (Lk 24,30) – Slavení eucharistie.

Manželům lze navrhnout jednu nebo více eucharistických slavností, které jim pomohou zakusit Ježíšovu živou přítomnost i uprostřed krize. On je tím, kdo se pokaždé stává „chlebem rozlámaným pro nás“, tím, kdo zakusil utrpení způsobené odmítnutím a nepochopením, a tak z něj učinil příležitost k lásce a daru pro všechny. To je milost, kterou mohou přijmout i manželské páry: nezůstávat uzavřeni ve vlastním utrpení, ale proměnit je v příležitost k větší lásce a obnovenému vzájemnému darování.

• „Vtom se jim otevřely oči a poznali ho [...]. Ještě tu hodinu se vydali na cestu a vrátili se do Jeruzaléma“ (Lk 24,31–33) – Zakončení cesty.

Párům by se také mohly nabídnout společné chvíle odpočinku a slavení. Ani v krizových situacích nesmí člověk ztrácet naději a propadat negativnímu pohledu na život. Především objevení přítomnosti bratří a sester ve víře, kteří jsou nám blízcí a kteří nás podporují, může v našich srdcích znovu rozvíjet důvěru a radost. Setkání na závěr cesty by mohla manželským párům pomoci „vrátit se do Jeruzaléma“, tj. pokračovat v manželském životě s novou moudrostí získanou během krize, dobře využít to, čemu se naučili, a také se stát pro ostatní páry svědky toho, co prožili, a svého setkání s živým Ježíšem.

Nejednalo by se však o definitivní rozloučení. Život vždy přináší nové výzvy a krize nemusí být zcela překonány. Je proto dobré, aby doprovázející osoby ujistily páry o své trvalé ochotě přijmout je, naslouchat jim a podporovat je i v budoucnu. Pokud se vytvoří atmosféra důvěry, mohou mít manželské páry i nadále někoho, na koho se mohou v případě potřeby obrátit. Doprovázející jim musí dát pocítit, že církve je jim vždy k dispozici jako matka, která je kdykoli připravena přijmout své děti.

Je třeba zopakovat, že v průběhu celého procesu mohou být nezbytná nejen skupinová setkání, ale bude třeba pokračovat i v individuálních setkáních s každou dvojicí. I když naslouchání zkušenostem druhých bývá velkou pomocí a povzbuzením – jak k tomu může docházet ve chvílích sdílení –, jindy mohou páry cítit potřebu osobnější konfrontace a větší diskretnosti, aby mohly svobodně hovořit o svých potížích.

92. Námí navržený model je pouze příkladem, který má ukázat, že doprovázení manželů v krizi může probíhat i ve stylu výše popsaného katechumenátního programu uplatňovaného při přípravě na manželství. Ani v tomto případě se metodika nesmí omezit na nabídku „přednášek“ a předávání poznatků, ale musí umožnit prožitek lidské a duchovní blízkosti se zapojením křesťanského společenství, se střídáním okamžiků prohlubování víry a okamžiků setkávání, modlitby, naslouchání, sdílení, obřadních gest, slavení svátostí. Párům je třeba pomáhat na cestě postupného růstu a zvat je k rozlišování, a to vše v duchu *kérygmatického* hlásání.

Každá místní církev může vypracovat vlastní postup, s vlastními metodami, nebo se inspirovat jinými „biblickými modely“, než je onen zde navržený: např. setkání Samaritána se zraněným mužem (Lk 10,25-37), návrat ztraceného syna k otci (Lk 15,11–32), chybějící a znovu rozhojné víno na svatbě v Káně (Jan 2,1–12), setkání samařské ženy s Ježíšem a objev nové vody, která uhasí každou žízeň (Jan 4,1–43), atd.

93. I přes veškerou podporu, kterou může církev poskytnout manželským párům v krizi, však existují situace, kdy je rozchod nevyhnutelný. „Existují případy, v nichž je odloučení nevyhnutelné. Někdy může být dokonce morálně nutné, když jde o to, uchránit slabšího partnera nebo malé děti před velmi těžkými zraněními, které může způsobit zpuštění a násilí, ponižování a vydírání, znevažování a lhotejnost.“ Nicméně „rozlučka musí být pokládána za nejkrajnější prostředek, když se každý jiný pokus o nápravu ukázal bezvýsledným“.¹⁴⁰

V těchto případech „je zapotřebí zvláštního rozlišování při pastoračním doprovázení odloučených, rozvedených a opuštěných manželů. Především je třeba vnímat a mít na zřeteli bolest těch, které odloučení, rozvod nebo opuštění postihlo nespravedlivě nebo kteří kvůli partnerovu špatnému zacházení museli přerušit společný život. Odpustit vytrpěnou nespravedlnost není snadné, ale je to cesta, která je díky milosti možná. Pastorační péče zde musí nutně zahrnovat smíření a mediaci, kromě jiného také v odborných poradenských střediscích, které je třeba v diecézích otevřít.“¹⁴¹

¹⁴⁰ *Amoris laetitia*, č. 241.

¹⁴¹ *Amoris laetitia*, č. 242.

94. Současně „rozvedené osoby, které neuzavřely další sňatek a často vydávají svědectví o manželské věrnosti, ať jsou povzbuzovány, aby v eucharistii nacházely pokrm, který je bude v jejich stavu posilovat. Místní společenství a pastýři mají tyto lidi starostlivě doprovázet, zejména pokud mají děti.“¹⁴² Jejich pastorační se věnuje pozornost málokde. Avšak jejich specifická situace, jež je živena darem zachování věrnosti vůči svátosti manželství, může být svědectvím a příkladem pro mladé manželské páry a také pro kněze, kteří mohou v životě těchto lidí objevit a „vidět“ stálou přítomnost Krista Ženicha, věrného i v samotě a opuštěnosti – v samotě někým „obývané“, vyznačující se důvěrným vztahem s Pánem a poutem s církví a společenstvím, které se stává přítomným a doprovázejícím na cestě. Snubní rozměr obou povolání – kněžského i manželského – se v těchto případech opět projevuje v celé své kráse a komplementaritě. Z tohoto důvodu je také nutné objevit jako protagonisty pastorační uvnitř církve ty věřící, kteří žijí v odluce, protože mohou hrát ve společenství významnou roli a oni sami mohou být druhým nápomocni.

¹⁴² Tamtéž.

Závěr

I když si uvědomujeme, že předložené „pastorační směrnice“ nejsou vyčerpávající, přesto mají být pomocí a podnětem pro diecéze či eparchie a farnosti při sestavování vlastních „katechumenátních programů pro manželský život“, jak naznačil Svatý otec František. Na závěr je proto vhodné připomenout některé pastorační pokyny, které byly inspirací pro vypracování tohoto dokumentu a které by také měly být základem pro podobné prováděcí dokumenty, jež budou vypracovány v místních církvích.

U zrodu tohoto dokumentu stála především touha nabídnout párům lepší a hlubší přípravu na manželství, a to prostřednictvím programu, který by byl v dostatečné šíři inspirován křesťanským katechumenátem a jenž by jim umožnil získat adekvátní formaci pro křesťanský manželský život, vycházející ze zkušenosti víry a setkání s Ježíšem. Neomezoval by se tedy na několik setkání těsně před svatbou, ale umožnil by jim vnímat takřka „trvalou“ povahu pastorační manželského života, jak ji církev zamýšlí rozvíjet.

Do úkolu doprovázet manželské páry se má zapojit celá církevní komunita, kde jdou po společné cestě kněží, křesťanští manželé a pastorační pracovníci. Jejimi protagonisty jsou především manželské páry – různého stáří a různé délky manželství –, které dávají své zkušenosti do služby těm, kdo se účastní katechumenátního programu. Za tímto účelem je třeba pořádat formační a doškolovací kurzy určené všem, zejména však kněžím, aby si každý uvědomoval nepostradatelnou komplementaritu a spoluzodpovědnost laiků a kněží či řeholníků ve službě rodinné pastoraci.

Manželský program katechumenátního typu má být považován za „pastorační nástroj“, který je třeba používat s rozvahou, moudrostí a nezbytným zdravým úsudkem, aby bylo možné jej pružně přizpůsobit – pokud jde o způsoby a časy provádění – konkrétní situaci párů, které máme před sebou, a podle konkrétních možností těch, kdo v místní církvi působí v pastoraci.

Program se neomezuje pouze na předávání nauky a klade si za cíl překročit klasickou typologii „manželských kurzů“. K tomuto účelu využívá nejen katechetickou metodu, ale také dialog s páry, individuální setkání, liturgické chvíle modlitby a slavení svátostí, rituály, diskusi mezi samotnými páry, které se programu účastní, pomoc externích odborníků, duchovní obnovy a spolupráci s celou církevní komunitou, která podporuje dlouhodobý proces přípravy párů a podílí se na něm.

Program si po celou dobu svého trvání zachovává *kérygmatický* charakter. Téměř v každé nové etapě se jakoby „ve vlnách“ vrací k prvnímu hlásání víry a představuje samotnou svátost manželství jako „radostnou zvěst“, tedy jako Boží dar párům, které si přejí žít svou lásku naplno.

V každé etapě programu se stále snoubí cesta lidského růstu (formování harmonické a pevné osobnosti, překonávání nezralosti, uzavřenosti a strachu, obecná vztahová dynamika a dynamika páru, komunikační a dialogické dovednosti atd.) s cestou duchovního růstu (přijetí Boží lásky, osobní obrácení a překonávání morálních limitů, modlitební život, pochopení zásadního významu komunitního a církevního rozměru víry, účast na svátostech atd.).

Katechumenátní program pro mladé lidi a páry se chce začlenit do dnešní aktuální situace a nebojí se řešit ani témata a otázky, které představují společenskou a kulturní výzvu, jako jsou: výchova k opravdové lásce, která se neomezuje na křehké citové zážitky; uznání hodnoty a komplementarity muže a ženy; výchova v oblasti citů a sexuality; hodnota definitivní volby; lidská, duchovní a společenská hodnota rodiny; bioetické otázky atd. Tímto způsobem přispívá k formování osobního morálního svědomí a vytvoření projektu života v rodině.

Etapy růstu, které program navrhuje, jsou doprovázeny různými obřady (není-li jejich slavení z kulturních důvodů nevhodné nebo problematické kvůli dvojznačnému výkladu, který by jim mohl být přisouzen). Ty označují cestu, po níž člověk kráčí, a umožňují si uvědomit, že se pokaždé ocitáme ve zlomovém bodě. Tato skutečnost vždy vybízí k novému kroku vpřed, a to jak na úrovni lidské a duchovní zralosti, tak na úrovni rozhodování, s ohledem na cíl křesťanského manželského života.

Program se dělí na tři hlavní fáze: vzdálenou přípravu, která zahrnuje pastorační práci dětí a mládeže, přechodovou přijímací fázi a vlastní katechumenátní fázi, jež se skládá ze tří samostatných etap: první etapy blízké přípravy, která je delší a trvá různě dlouho, druhé etapy bezprostřední přípravy, která je kratší, a třetí etapy doprovázení párů v prvních letech manželského života, která končí zapojením manželů do běžné rodinné pastorace ve farnosti a diecézi či eparchii.

Cílem programu je již od dětství propojit poznávání křesťanské víry a uvádění do svátostí s objevováním manželského, nebo kněžského či řeholního povolání.

V současnosti rozšířená skutečnost, že nesezdané páry s dětmi žádají o uzavření církevního manželství, si však žádá, aby se souběžně se zde navrhovanou postupnou pastorační povolání rozvíjely místní programy zaměřené na konkrétní realitu těchto párů, které nepochybně potřebují zvláštní péči a pozornost ve srovnání se snoubenci, kteří již mají určitou zkušenost s křesťanstvím.

Katechumenátní přístup nabízí osobní pastorační doprovázení, které se opírá především o svědectví doprovázejících osob a dalších manželských párů zapojených do tohoto programu. Jeho cílem je vést snoubence k pečlivému osobnímu a párovému rozlišování, aby slavení manželství a manželský život byly plodem vědomého, svobodného a radostně přijatého rozhodnutí, a nikoli pouhým pasivním přizpůsobením se kulturní tradici nebo společenské formalitě.

Program sice připravuje páry na svátost manželství, ale zároveň je uvádí do života církve. Pomáhá jim nacházet v církvi místo, kde mohou zejména prostřednictvím svátostí čerpat sílu pro svůj manželský svazek. Po celý život díky tomu budou moci růst ve svém povolání i ve službě druhým, a tak plně rozvíjet svou manželskou identitu a své poslání v církvi.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat také doprovázení manželských párů v krizi. Je totiž naléhavě nutné ve všech místních podmínkách vytvořit pastorační službu věnovanou těm, jejichž manželský vztah se rozpadl nebo se nachází ve velkých obtížích. Podporu může představovat i pastorační služba smíření a mediace napomáhající tomu, aby se zachovalo manželské pouto a pokud možno se předešlo rozchodům.

Ačkoli se může zdát, že vytvořit takový dlouhodobý vzdělávací kurz je nemožné, vyzýváme jednotlivé církve k odvaze a správnému postoji víry s vědomím, že jak nás učil Ježíš, dílo Království vždy začíná jako malé hořčičné zrnko, ale časem se může stát velkým stromem, který nabízí útočiště a ochranu těm, kteří ho hledají a potřebují. Tím, že se novým generacím nabízejí katechumenátní cesty růstu s ohledem na jejich budoucí manželství, se naplňuje jedna z nejnáléhavějších potřeb dnešní církve, totiž potřeba doprovázet mladé lidi k plnému uskutečnění toho, co stále zůstává jedním z jejich největších „snů“ a jedním z hlavních cílů, kterých chtějí v životě dosáhnout: navázat pevný vztah s člověkem, kterého milují, a vybudovat na jeho základě rodinu.

Svěřme toto dílo přimluvě svatého Josefa, snoubence Panny Marie a Vykupitelova strážce, a Nejsvětější Panně Marii, Ježíšově Matce a Matce církve, aby v nás probouzeli lásku ke všem rodinám na světě a neutuchající horlivost pro práci v jejich službách.